

Vägledning för diakoni

Teori, praktik och verksamhets-
utveckling i församling

Innehåll

Inledning.....	3
DIAKONI	4
Diakonitriangeln.....	4
Diakoni är kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen.....	5
Diakonalt förhållningssätt.....	7
Diakonala verksamheter.....	9
Diakonins utövare.....	13
Visioner för diakoni.....	15
VÄLFÄRD	17
Församlingen som välfärdsaktör.....	17
Fyra olika roller för Svenska kyrkan i välfärden.....	20
Att överväga innan församlingen bestämmer sig.....	25
Konkreta tips och råd när församlingen bestämt sig.....	30
FÖRDJUPNING	35
Diakoni som teologiskt begrepp.....	35
Diakonalt förhållningssätt – fördjupning.....	37
Diakonala verksamheter – fördjupning.....	40
Diakonins utövare – fördjupning.....	45
Diakonitriangeln som verktyg – fördjupning.....	48
Fokusområden.....	52
Litteratur.....	53

Inledning

Svenska kyrkans nationella nivå har tillsammans med Västerås, Luleå och Göteborgs stift tagit fram en vägledning för diakoni och diakonal verksamhetsutveckling. Förhoppningen är att den ska fungera som ett stöd för förtroendevalda, anställda och ideella medarbetare i församlingar/pastorat inom Svenska kyrkan.

För att församlingens diakoni ska vara hållbar behövs en strategisk diakonal medvetenhet hos styrning och ledning, kunskap hos medarbetare inom olika ansvarsområden, samt en tydlig synlighet i budget. Vägledningen är tänkt att kunna användas som verktyg för strategiskt målarbete, i arbete med församlingsinstruktion, samt i verksamhetsplanering och budgetprocess.

Inledningsvis föreslås en modell för bearbetning av diakoniförståelse som kallas diakonitriangeln. Den illustrerar skillnaden mellan diakonins teologiska utgångspunkter och diakonins utövande, dvs. skillnaden mellan diakonins teori och dess praktik. Här introduceras också en modell för att klassificera diakonala verksamheter och de olika fokus dessa verksamheter kan ha.

När en församling väl bearbetat sin diakoniförståelse behövs även en strategisk medvetenhet kring hur den kan förhålla sig till andra aktörer i välfärdssamhället. Här följer en beskrivning av vad välfärd kan sägas vara och de fyra olika roller som en församling, enligt denna vägledning, kan ha som aktör i välfärden. Sedan föreslås ett antal reflektionsfrågor med syfte att hjälpa församlingarna att överväga dessa roller, samt ett antal konkreta tips och råd för de församlingar som bestämt sig för att utveckla någon av rollerna.

Slutligen följer en fördjupningsdel av den diakoniförståelse som uttrycks i diakonitriangeln. Här utvecklas resonemanget kring de olika aspekterna av diakoni. Fördjupningen är tänkt som metodstöd, med tips och ytterligare reflektionsmaterial.

Vägledningen har tagits fram inom projekt Diakoni och välfärd efter diskussioner och bearbetning i tolv fokusgrupper med representanter från församling/pastorat och stift, i ett referensnätverk med drygt 50 personer från Svenska kyrkan, närstående organisationer och olika forskningssammanhang, samt i projektgruppen med stiftsrepresentanter. Diakonala skrifter har tillsammans med diakoniforskning varit viktiga underlag. Analys och sammanställning har skett på Avdelningen för kyrkoliv och samhällsansvar på kyrkokansliet av utredare Miriam Hollmer och diakon Magnus Bodin. De har även tagit fram figurerna som illustrerar diakonitriangeln respektive klassificeringsmodellen.

Vägledning för diakoni finns och uppdateras på Svenska kyrkans intranät:
<https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/vagledning>

DIAKONI

Diakonitriangeln

Diakonitriangeln är en pedagogisk modell för att illustrera skillnad och relation mellan diakonins teologi och diakonins praktik. Tanken är att det ska göra det lättare att reflektera kring församlingens diakonala uppdrag.

Enligt diakonitriangeln som modell är diakoni kyrkans uppdrag att genom omsorg om medmänniskan och skapelsen utöva kristen tro i handling. Det motsvarar triangelns mitt och den teologiska grunden. Sidorna av triangeln visar hur diakoni utövas: genom förhållningssätt, verksamheter och utövare. Kyrkans diakoni är helheten av dessa delar.

När församlingen samtalar om diakoni och planerar det diakonala arbete är det viktigt att vara medveten om vilken aspekt man talar om. Eftersom begreppet diakoni är mångfacetterat finns det risk för missförstånd. Någon kanske talar om diakoni som ett förhållningssätt, medan någon annan syftar på diakoni som församlingens diakonala verksamheter, och ytterligare någon om diakonens arbetsuppgift.

Alla aspekter behöver finnas med

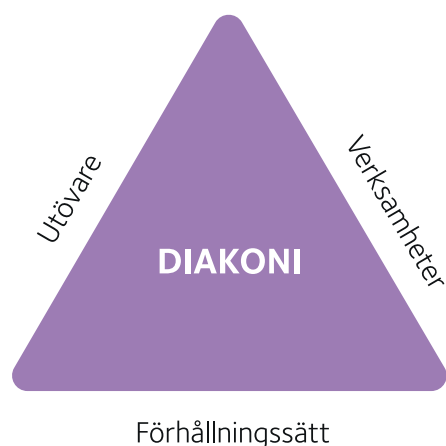
Tanken med diakonitriangeln är att alla delar i triangeln behöver finnas med i församlingens diakonala arbete. Det innebär att även om man i en reflektionsprocess behöver kunna diskutera olika aspekter av diakoni så ska de ses i relation till varandra. Triangeln kan vara en hjälp att säkerställa att alla aspekter finns med. Genom det kan det bli lättare att reflektera och tänka strategiskt kring diakoni och diakoni som hela församlingens uppdrag.

Diakonitriangeln innehåller alltså fyra delar:

Diakonitriangelns mitt illustrerar diakonins identitet, själva idén bakom att kyrkan ska utöva diakoni genom att visa omsorg. Här finns det olika teologiska motiv och utgångspunkter som svar på frågan ”varför” församlingen ska utöva diakoni.

Diakonitriangelns tre sidor motsvarar sedan tre grundläggande aspekter av hur diakoni kan utövas, nämligen genom förhållningssätt, genom verksamheter och genom de människor som utövar diakoni.

Tillsammans är dessa fyra delar diakoni – Kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen.



Diakonitriangeln. De olika aspekterna av kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen.
Miriam Hollmer 2016

Diakoni är kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen

Diakonins teologiska utgångspunkt är att varje kristen och varje församling har fått i uppdrag att omsätta kristen tro i handling genom omsorg om medmänniskan och skapelsen.



Diakoni som kyrkans uppdrag att visa omsorg om medmänniskan och skapelsen motsvarar mitten av triangeln. Det är i denna kärna, i triangelns mitt, som vi hämtar svar på frågan ”varför”.¹ I en bredare samhällskontext kan man tala om humanitet, solidaritet eller mänskliga rättigheter.²

Ett uppdrag

Begreppet diakoni är ett teologiskt begrepp för en bärande del av kyrkans identitet och uppdrag. Varje kristen och varje församling har fått i uppdrag att omsätta kristen tro i handling genom omsorg om medmänniskan och skapelsen. Detta uppdrag kallas diakoni.

I Svenska kyrkan är församlingen den primära enheten. Enligt Kyrkoordningen är det en del av församlingens grundläggande uppgift att utöva diakoni, liksom att fira gudstjänst, bedriva undervisning och utöva mission.³ Diakoni är en del av att vara kristen och av att vara kyrka. För att vara kyrka kan altare och vardagsliv, ord och handling, inte existera utan varandra. Jesus är förebilden för att möta människor där de är. Genom omsorg och närvaro förmedlas synen på alla människor som skapade till Guds avbild, tron på livets seger över döden och att vi delar utsattheten i att vara människor tillsammans med Kristus.

1 Mer om teologiska utgångspunkter finns i fördjupningsdelen.

2 Erik Blennberger och Mats J Hansson (2008), *Diakoni – tolkning, historik, praktik*. Kap. 4. Se även Anna Ardin (2018), *Politisk och profetisk diakoni: ett underlag för fördjupande samtal om församlingens och kyrkans röst-bärande roll*. Argument förlag.

3 Kyrkoordning för Svenska kyrkan (2017-01-01), s. 6.

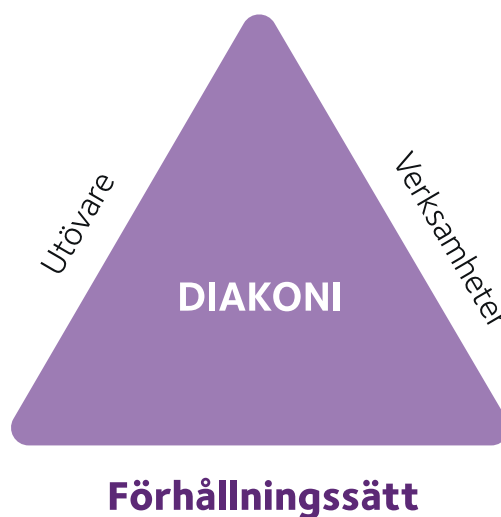
En process

Diakoni uttrycks genom kärlek till medmänniskan, gemenskap, värnandet om skapelsen och kamp för rättvisa. Vi får som kristna ställa oss till förfogande i allt arbete för det goda och kärleksfulla i världen och i kampen mot ondska och destruktivitet.”⁴ Diakonin är en del i en process vars yttersta mål är harmoni och helhet hos individer, grupper, samhällen och skapelse. Därför ber vi som kristna: ”låt Ditt rike komma.”

4 Ett biskopsbrev om diakoni. Biskopsmötet 2015.

Diakonalt förhållningssätt

Varje kristen och varje församling har till uppgift att i sitt bemötande och i sin livshållning visa kärlek och omsorg om medmänniskan och skapelsen.



Ett diakonalt förhållningssätt innebär att i mötet med medmänniskor och i relation till skapelsen uttrycka kristen tro i bemötande och livshållning. Det handlar om att se och bekräfta hela människan, även hennes andliga behov. Målet är att skapa en atmosfär som bygger på kärlek, omsorg och värnandet om skapelsen.

Omsorg och respekt

Biskopsbrevet om diakoni talar om att skapa en miljö som ”signalerar en öppenhet för människors situation och en omsorg kombinerad med respekt för vars och ens integritet”.⁵ Det sägs också att mötet med andra i församlingen aldrig får ”förminska någons självkänsla utan ska tjäna till att bygga upp och frigöra.”⁶

Ett jämlikt förhållningssätt

Inom diakonin talas ibland om att mötas i ögonhöjd. Det innebär att mötas i respekt, utifrån vår gemensamma mänsklighet och som jämlikar inför Gud. Det är ett viktigt förhållningssätt i alla relationer, men det blir särskilt viktigt i relationer där maktbalansen är ojämlik. Det kan till exempel vara mellan läkare och patient, ett barn och en vuxen, en diakon och konfident eller helt enkelt någon ur en mer privilegierad samhällsgrupp jämfört med någon ur en mindre privilegierad. Många som arbetar inom Svenska kyrkan tillhör en relativt privilegierad majoritet. Det är viktigt att vara medveten om det och böttna i att vi är jämlikar inför Gud. Vi hjälper inte andra, vi hjälper varandra.

⁵ Ett biskopsbrev om diakoni, s. 31.

⁶ Ett biskopsbrev om diakoni, s. 31.

Egenmakt

Ett grundläggande perspektiv i ett diakonalt förhållningssätt är en strävan efter vad som på engelska kallas empowerment. Det översätts ibland med bemyndigande och ibland med egenmakt. Empowerment eller egenmakt innebär att stötta i en process där de egna krafterna frigörs. Det kan gälla både individer och grupper. Det är viktigt att mötas utifrån ett jämlikt förhållningssätt och utgå från delaktighet i processen.⁷

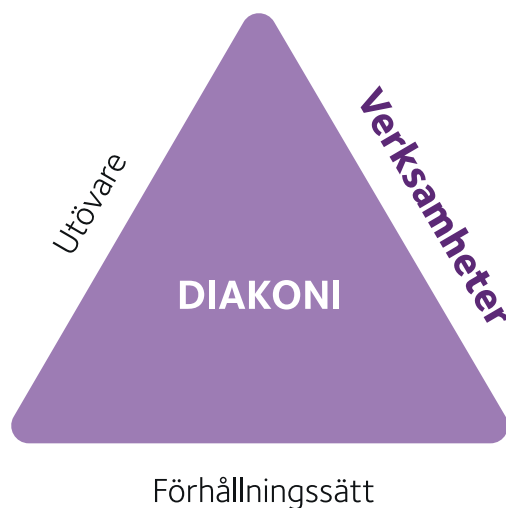
Långsiktig hållbarhet

I ett förhållningssätt som bygger på diakonins grundtankar ingår också att se vad som är långsiktigt hållbart och kunna sätta sunda gränser. Att skapa gemenskap, en god arbetsmiljö och en kärleksfull atmosfär kommer inte av sig självt. Varje församling behöver ta ett sådant arbete på allvar. Det berör frågor som handlar om allt från arbetsmiljöfrågor, samarbete med exempelvis socialtjänst, tillgänglighet, rutiner för mottagande av besökare eller ett inkluderande tilltal. Men det handlar också om hur vi som medmänniskor bör bemöta varandra: med vänlighet, respekt och omsorg. Som vi själva skulle vilja bli bemötta.

7 LWF (2014), *Seeking Conviviality*. Se t.ex. s. 13.

Diakonala verksamheter

Diakonala verksamheter är kyrkligt anknutna, gemenskapsfrämjande och/eller problemlösande insatser. De syftar till att främja och värna en god livskvalitet för alla medmänniskor och återupprätta en värld i utsatthet.



Det övergripande uppdraget i Svenska kyrkans diakonala verksamheter är att utifrån kristen tro vara med och skapa ett gott samhälle. Ett gott samhälle präglas av omsorg om medmänniskan och skapelsen och är socialt, ekonomiskt, ekologiskt och andligt hållbart. Kyrkans diakoni ska arbeta för rättvisa, försoning och återupprättelse. Den ska vara ett svar på Guds uppmaning om att visa varandra omsorg. Arbetet kan ske tillsammans med alla goda krafter och på flera plan: med individer, med grupper, i samhället och i församlingen. En omvärldsanalys är ett sätt att se vilka behov och resurser som finns och vilka församlingen kan samarbeta med.

Modell för att klassificera diakonala verksamheter

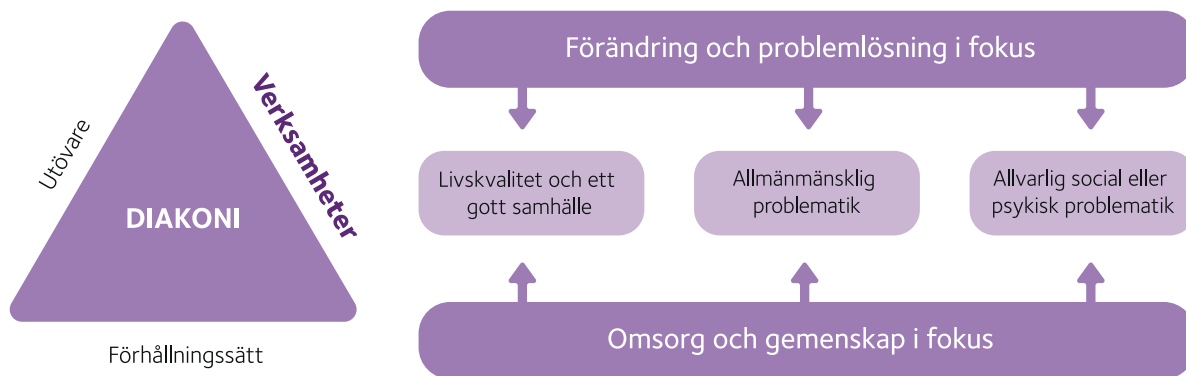
Församlingens diakonala verksamheter kan vara av olika karaktär och inriktning. Det är bra att försöka skaffa sig en överblick över vad som finns och vad som kanske borde finnas. För att underlätta ett sådant arbete föreslås därför här en modell för att klassificera diakonala verksamheter. Tanken är att den ska kunna bidra till att underlätta verksamhetsplanering och för att identifiera behov av resurser och kompetens. Den kan också underlätta utvärdering. Klassificeringen utgår från två huvudspår: Övergripande verksamhetsområden och Verksamheternas huvudsakliga fokus.

De övergripande verksamhetsområdena är:

- Livskvalitet och ett gott samhälle
- Allmänmänsklig problematik
- Allvarlig social eller psykisk problematik

De insatser som görs kan sedan i sin klassificeras enligt två huvudfokus:

- Insatser som (i första hand) är inriktade på omsorg och gemenskap
- Insatser som (i första hand) är inriktade på förändring och problemlösning



Klassificeringsmodellens relation till diakonitriangeln.

Pilarna går inåt mot verksamhetsområdesrutorna i mitten för att markera att verksamheten kan vara präglad både av förändring och omsorg. Ofta kan man emellertid urskilja ett huvudsakligt fokus.

Även om såväl glädje som sorg väntar alla i livet finns det ibland strukturella orsaker till varför en del drabbas oftare eller svårare av motgångar. Utöver att visa omsorg behöver kyrkan därför också använda sin diakonala röst för att uppmärksamma orättvisor och ha en diakonal strategi för att arbeta långsiktigt. Se vidare kapitlet *Fyra olika roller för Svenska kyrkan i välfärden* sid 21.

Övergripande verksamhetsområden

Det diakonala arbetet kan handla om allt från vardaglig livsproblematisering till allvarlig social eller psykisk problematik. Det kan också innefatta insatser vars huvudsakliga syfte är att främja och värna god livskvalitet och ett gott samhälle. Insatserna inom de olika verksamhetsområdena kan vända sig till individer, grupper, eller vara på samhällsnivå. Enligt den här modellen är de övergripande verksamhetsområdena för församlingens diakoni:

- Livskvalitet och ett gott samhälle
- Allmänmänsklig problematik
- Allvarlig social eller psykisk problematik

Det diakonala arbetet har ett särskilt ansvar för att möta människors svårigheter. Problem kan vi ha fått av olika orsaker och de kan behöva mötas på olika sätt. Men människovärdet är oss givet av Gud, lika för alla.

Livskvalitet och ett gott samhälle

I detta verksamhetsområde ingår allt arbete som är inriktat på att vara med och bygga upp ett gott liv och ett gott samhälle. Ett gott samhälle är socialt, ekonomiskt och ekologiskt och andligt hållbart. I församlingens diakoni kan exempelvis en sångstund för äldre förebygga ofrivillig ensamhet, ett språkcafé bygga broar mellan personer som är nya i Sverige och sådana som är födda här, och en mötesplats för ensamstående föräldrar bidra till att stärka föräldraskapet. Det kan också handla om att förmedla och värna existentiell hälsa i barn- och ungdomsarbetet, eller att främja och värna en bygds kultur- och föreningsliv för att på så sätt skapa hälsa, gemenskap och mening. I internationell diakoni kan det innebära att arbeta för att alla människor ska ha tillgång till rent vatten.

Fokus för detta verksamhetsområde är alltså att främja livskvalitet och att värna det som fungerar. Därigenom kan man också förebygga att vissa problemsituationer uppkommer.

Allmänmännisklig problematik

Alla kan drabbas av sjukdom, närståendes bortgång, relationsproblem, stress, existentiell tomhet, ensamhet eller liknande motgångar. Det är en del av att vara människa. När livet är svårt kan kyrkan vara ett sammanhang där vi hjälper varandra. Det kan handla om att lyssna och bara finnas nära eller om gemenskapsinriktade insatser. Det kan också handla om att ge sakkunnigt stöd för att medmänniskan ska kunna gå vidare i att bearbeta sin problematik och inte fastna i en livskris. En del av dessa insatser kräver en särskild yrkeskompetens, medan andra kan utföras av lekmän.

Allvarlig social eller psykisk problematik

Allmänmännisklig problematik kan i vissa fall övergå till allvarlig social eller psykisk problematik. Då är problembilden svårare än när det gäller allmänmännisklig problematik. Livet är oberäkneligt, och vi människor har olika förutsättningar att hantera kriser. Orättvisa strukturer i samhället kan också förstärka sårbarhet och göra det svårare att resa sig när man har fallit. Som allvarlig social eller psykisk problematik räknas sådant som hanteras av socialtjänst, psykiatri, missbruksvård eller kriminalvård. Det kan exempelvis röra våld i nära relationer, drogberoende, kriminalitet, hemlöshet eller flyktingar med posttraumatiskt stressyndrom. Till verksamhetsområdet hör även verksamheter som berör barn, ungdomar och vuxna som riskerar att hamna i svårare utsatthet.

Även om det finns ett lagstadgat ansvar hos det offentliga samhället att ge stöd så har kyrkan också en uppgift. Att som individ kämpa för sin rätt hos olika myndigheter kan i vissa lägen kännas övermäktigt. Då kan diakonen vara en viktig länk till exempelvis socialtjänst eller sjukvård. Det finns personer i svår utsatthet som inte vill eller kan inordna sig i de rutiner som de flesta människor lever efter. Där kan gemenskap och omsorg skapa en fristad. Omsorg om individen bör kombineras med en beredskap för att uppmärksamma problem på samhällsnivå.

Verksamheternas huvudsakliga fokus

De tre kategorier som beskrivits ovan kan ses som tre övergripande verksamhetsområden som vänder sig till olika målgrupper inom Svenska kyrkans diakonala arbete. De insatser som därefter görs kan i sin tur vara av olika karaktär. Här klassificeras de enligt två huvudfokus:

1. Insatser som (i första hand) är inriktade på omsorg och gemenskap
2. Insatser som (i första hand) är inriktade på förändring och problemlösning

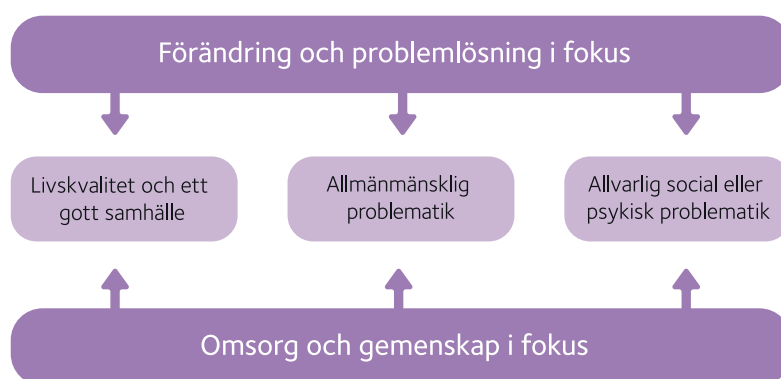
Även om insatsernas karaktär kan överlappa varandra är det viktigt med en medvetenhet om vad som är den huvudsakliga inriktningen. Det behövs inte minst för att kunna avgöra vilken kompetens som behövs, och för att lättare kunna bedöma när målet med insatsen har uppfyllts.

Omsorg och gemenskap i fokus

En utgångspunkt i en verksamhet som har omsorg och gemenskap i fokus är att förmedla en känsla av att vara välkommen och värdefull som man är. Exempel på sådana verksamheter är en dagledigträff, besök hos någon som är svårt sjuk, en sorgegrupp, en öppen förskola eller en hälsofrämjande kulturupplevelse. Även om verksamheten ibland kan inspirera till egenmakt och förändring så är det primära målet inte att förändra människors situation. Även verksamheter som riktar sig till människor med eller i riskzon för allvarlig social eller psykisk problematik kan ha ett huvudsakligt fokus på omsorg och gemenskap. Ett exempel på det är ett café för personer som lever i hemlöshet. En sådan verksamhet kan dock gärna drivas i samråd med andra myndigheter som arbetar med samma målgrupp. Det kan underlätta för församlingen att på ett överenskommet sätt kunna länka personer vidare när det uppstår behov av, eller en vilja till, förändring och problemlösning.

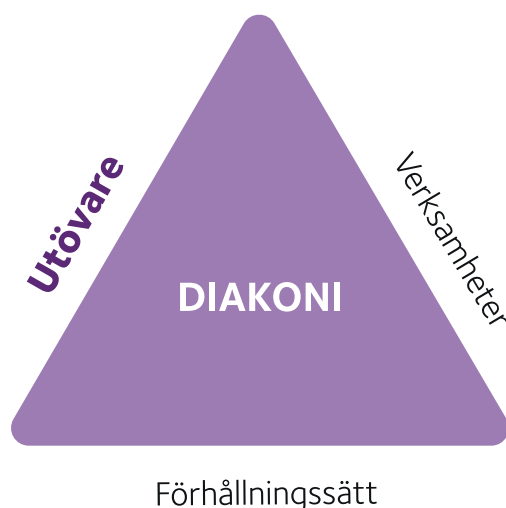
Förändring och problemlösning i fokus

En verksamhet med förändring och problemlösning i fokus syftar till något mer än att förmedla gemenskap och omsorg. Ett välkomnande förhållningssätt kan vara grunden, men det huvudsakliga målet med denna typ av insats är förändring. De som församlingen möter här kan förvänta sig en insats som försöker göra konkret skillnad. Det kan exempelvis handla om familjerådgivning, att betala en hyresskuld, ett praktikprogram för arbetslösa, integration eller hjälp i kontakt med myndigheter. Till insatser med förändring och problemlösning i fokus räknas även påverkansarbete. Som röstbärare och påverkansaktör kan kyrkan bland annat ta initiativ till eller delta i ett upprop om skuldnedsättning, skriva debattartiklar eller delta i samråd med beslutsfattare.



Diakonins utövare

Varje kristen och varje församling har ett uppdrag att som en del av kyrkan uttrycka kristen tro genom kärlek och omsorg om medmänniskan och skapelsen. Diakonen har ett särskilt ansvar att fungera som diakonal ledare.



Hela församlingens uppdrag

Gud kallar varje kristen att uttrycka kristen tro genom kärlek och omsorg om medmänniskan och skapelsen. På så vis har alla kristna ett ansvar att utöva diakoni.

Husmödrar, vaktmästare, kyrkogårdsarbetare och administrativ personal möter många av dem som av olika skäl söker sig till kyrkans lokaler. Det kan vara sörjande, personer som söker stöd i akuta situationer eller socialt utsatta. Det är ofta dessa personalkategorier som får ta emot och inkludera alltifrån ideella till personer som behöver skyddade anställningar som arbetsträning eller utslussningsprogram inom kriminalvården. De är diakonins utövare.

Även församlingen som organisation har ett uppdrag som diakonal utövare. Diakonen har emellertid specialistkompetens inom områden som är viktiga för att förverkliga kyrkans diakonala uppdrag. Biskopsmötet rekommenderar därför att det finns minst en diakontjänst i varje pastorat eller fristående församling.⁸ Församlingen behöver se till att de diakonala verksamheterna är finansierade och strategiskt genomtänkta. Den behöver också se till att diakonal kompetens finns representerad i församlingens styrning och ledning. Diakoner bör ingå i ledningsfunktioner och de som sitter i ledande positioner bör ha kunskap om diakoni. Det innebär också att ideella och andra anställda än diakoner genom introduktion och utbildning ges möjlighet att tänka in ett diakonalt perspektiv i sina verksamheter.

Anställd och ideell

Diakonala verksamheter som är kopplade till en församling kan utövas av både anställda och ideella medarbetare. Det hör till församlingens ansvar och uppdrag att ta tillvara ideellas engagemang och sakkunskap och ge dem möjlighet att på olika sätt bidra i församlingens diakonala verksamheter. Bland ideella kan det finnas personer med stor

⁸ Ett biskopsbrev om diakoni, s. 11.

sakkunnighet, exempelvis inom ekonomi och juridik. De ideella kan ha ett brett spektrum av utbildningar, yrkeserfarenheter, entreprenörskap, kontaktnät inom och utanför kyrkan och så vidare. Även socialt förvärvade kompetenser, där också erfarenhet av att ha varit i en utsatt livssituation rymms, kan vara värdefulla i uppdraget som utövare av kyrkans diakoni. De ideella är viktiga resurser i exempelvis insatser med fokus på att visa omsorg och skapa en god gemenskap.

Diakonens särskilda uppdrag

Diakonen ingår tillsammans med präster och biskopar i den treledade vigningstjänsten. En diakon inom Svenska kyrkan har både en pastoralteologisk utbildning (dvs teologi med fokus på församlingens liv) och en fackutbildning inom psykologi, socialt arbete, vård, medicin eller folkhälsa.

Diakonen har ett särskilt uppdrag att fungera som diakonal ledare. Det innebär att diakonen ska vara med och leda församlingens diakonala verksamheter. Diakonen ska inspirera och utrusta församlingens medlemmar, ideella, anställda och förtroendevalda till ett diakonalt förhållningssätt och en diakonal handlingsberedskap.⁹ I diakonens uppdrag ingår också att skapa en strategisk medvetenhet om diakonin som en del av att vara kyrka. Till det hör att reflektera över vilka metoder som kan användas och vad det innebär att det diakonala arbetet sker i en större samhällskontext.

Diakonala organisationer

En del församlingar utövar delar av sitt diakonala arbete i samverkan med andra församlingar och organisationer. Det kan exempelvis vara genom skapandet av gemensamma diakonicentraler, genom organisationer som Hela Människan eller genom en stadsmission. Det finns också ett antal diakoniinstitutioner, stadsmissioner och sociala företag som organisatoriskt är helt fristående från Svenska kyrkan, men som är närstående i ursprung och syfte. Ett gränsöverskridande samarbete kan vara lämpligt och nödvändigt när de diakonala utmaningarna går utöver vad som kan organiseras på församlingsnivå.

⁹ *Kallad till präst och diakon*, s. 38

Visioner för diakoni

Utifrån diakonitriangeln som modell kan man formulera följande visioner för diakoni för Svenska kyrkan som helhet. Varje församling kan reflektera över om man vill formulera visioner för det egna arbetet.

Visioner är riktmärken som hjälper till att hålla kursen. De går inte alltid att realisera fullt ut, men de visar ändå åt vilket håll man vill gå. Mer konkreta mål formuleras istället i samband med verksamhetsplanering.

Vision för diakonins identitet:

Guds kärlek förmedlad och skapelsen återupprättad.

Vision för diakonalt förhållningssätt:

Att med Jesus som förebild möta andra utifrån ett jämlikt förhållningssätt.

Vision för diakonala verksamheter:

Svenska kyrkans diakonala verksamheter är strategiskt genomtänkta och långsiktigt hållbara.

Vision för diakonins utövare:

Diakoni upplevs och organiseras som hela församlingens uppdrag. Diakonen är det diakonala arbetets sakkunnige ledare.



Ord som enligt forskare och medarbetare inom Svenska kyrkan förknippas med diakoni. Insamlat av projekt Diakoni och välfärd.

VÄLFÄRD

Församlingen som välfärdsaktör

De diakonala verksamheterna kan ses som kyrkans välfärdsarbete. I begreppet välfärd innefattas då inte bara de grundläggande materiella och ekonomiska aspekter som i Sverige garanteras av välfärdsstaten. Välfärd innefattar även goda levnadsförhållanden i en vidare bemärkelse. Enligt ett sådant synsätt räknas exempelvis existentiell hälsa och social sammanhållning som en del av en god livskvalitet och välfärd.

Svenska kyrkan har en omfattande verksamhet som bidrar till välfärden. Verksamheterna är dock ofta av en annan karaktär än de välfärdsinsatser som den offentliga sektorn ansvarar för. Det är också vanligt att de bedrivs i egen regi utan kontakt med andra samhällsaktörer.

Hur en församling¹⁰ väljer att engagera sig i välfärdssamhället påverkas av den teologiska självförståelsen, och det har därför med kyrkosyn och diakonins identitet att göra. Den teologiska självförståelsen återfinns i diakonitriangelns mitt. Det är därför lämpligt att börja där. Den teologiska självförståelsen ställs sedan i relation till vilka behov som finns i omvärlden, och hur dessa i sin tur kan kopplas till vilka möjligheter som ges.

För att församlingen ska kunna utvecklas och verka i samhället utifrån sina egna drivkrafter och värden behöver den vara medveten om och tydlig med sin identitet och klar över hur den tolkar det diakonala uppdraget. Del ett av Vägledning för diakoni är tänkt som ett underlag för församlingens arbete med detta.

Den här delen av vägledningen fokuserar på församlingen som välfärdsaktör och diakonal verksamhetsutveckling. Här behandlas olika relationer som församlingens diakonala verksamheter kan ha till välfärdssamhället i stort. Texten utgår från fyra roller: diakonala verksamheter i egen regi, röstbärare, samverkanspart samt utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster. Texten vänder sig främst till de som arbetar med styrning, ledning och diakonal verksamhetsutveckling i en församling. Den belyser olika frågor som församlingen kan behöva ta ställning till och ger tips och råd från personer med erfarenhet från att verka inom någon eller några av rollerna.¹¹

10 Församlingen ses i det här sammanhanget som en organisation, dvs. en juridisk enhet som man kan skriva avtal med. För avtalsskrivande och formella beslut behövs en juridisk enhet. För den teologiska självförståelsen och synen på församlingens roll i lokalsamhället bör dock församlingen i den bredare bemärkelsen vara delaktig.

11 Tips och råd har tagits fram inom projekt Diakoni och välfärd. Ett tjugotal utvalda personer med erfarenhet av att verka inom någon av rollerna fick komma med tips och råd utifrån sina erfarenheter. Dessa bearbetades sedan av ett trettiotal andra erfarna. Därefter har de också processats av projektgrupp och projektets referensnätverk (som har bestått av femtio personer, såväl forskare som kyrkoherdar, diakoner och förtroendevalda).

Ett gott samhälle för alla

Oavsett samhällssystem har kyrkan alltid engagerat sig i välfärdsfrågor, på olika sätt i olika tider. Själva idén om välfärdssamhället, som ett system som är inrättat för att solidariskt dela på ansvar för bl.a. social omsorg och utbildning, ligger nära kristna värderingar och budskap om omsorg, rättvisa, hållbarhet och jämlikhet. Eftersom Svenska kyrkans församlingar finns närvarande över hela landet kan de fungera som en påminnelse om och främjare av dessa värderingar. Även på detta sätt är församlingarna med och bygger ett gott samhälle.

I skriften *Kyrkan i det offentliga rummet* bekräftar Lutherska världsförbundet (LWF) kyrkans kallelse att verka i världen. Ärkebiskop Antje Jackelén skriver i förordet att ”det offentliga rummet bör vara en rättvis plats för alla, en plats som ger lika tillträde till beslutsprocesser, som innebär trygghet också för de mest utsatta och där samverkan mellan olika grupper kan ske på ett meningsfullt sätt.”¹²

Vad är välfärd?

Enligt Sveriges grundlag åligger det staten att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning, samt att verka för social omsorg och trygghet.¹³ Vård, skola och omsorg kan, tillsammans med socialförsäkringssystemet, sägas utgöra välfärdens kärnområden.

Begreppet välfärd innefattar inte bara de grundläggande materiella och ekonomiska rättigheter som garanteras av ett välfärdssamhälle.¹⁴ I en bredare bemärkelse kan även social sammanhållning räknas som en del av välfärden. Välfärd förstås här som en samlande benämning för människors levnadsförhållanden.¹⁵

Innovation

Historiskt sett har församlingar, och till kyrkan närstående diakonala organisationer, ofta gjort pionjärinsatser, som först varit interna, men som sedan tagits över av den offentliga sektorn. Det är bland annat mot den bakgrunden som religionssociologen Anders Bäckström menar att ”religion är den osynliga faktorn bakom den svenska välfärdsmodellen”.¹⁶ Även idag görs pionjärinsatser på det sociala området, men då kallas det ofta för sociala innovationer eller socialt entreprenörskap.¹⁷

12 Lutherska världsförbundet (2016), *Kyrkan i det offentliga rummet*. <https://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1630600> I skriften formuleras bl.a. en handlingsplan utifrån fem punkter: analysera samhällsfrågor utifrån delaktighet, skapa tillitsfulla relationer, utmana orättvisor, upptäck tecken på hopp, samt ge stöd till människor i nöd.

13 Grundlagen fastslår i Regeringsformen (1 kap. 2 §)3 att ”Den enskildes personliga, ekonomiska och kulturella välfärd skall vara grundläggande mål för den offentliga verksamheten. Det skall särskilt åligga det allmänna att trygga rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet.”

14 Välfärdsstat och välfärdssamhälle är snarlika begrepp. Förenklat uttryckt kan en välfärdsstat sägas vara ett samhälle som har byggt upp egna institutioner som på olika sätt ska trygga medborgarnas möjligheter till grundläggande goda levnadsförhållanden. I ett välfärdssamhälle är dessa funktioner fortfarande offentligt finansierade, men kan även utföras av andra samhällsaktörer.

15 Vilket är den definition som ges i Nationalencyklopedin. En djupare genomgång av välfärdsbegreppet och dess relation till kyrkan ges i Stig Linde (2016), *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet.

16 Anders Bäckström (2017) i Tankar om framtida utmaningar för kyrka och samhälle. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet

17 <http://www.socialinnovation.se/> Ett exempel på diakonal innovation är Fritidsbanken, <https://www.fritidsbanken.se>

Svenska kyrkan räknas till det idéburna civila samhället

Som trossamfund räknas Svenska kyrkan till det idéburna civila samhället. Kyrkan har inget ansvar enligt svensk lag att sörja för befolkningens välfärd,¹⁸ men i den teologiska självförståelsen är det ett uppdrag från Gud att visa omsorg om medmänniskan och skapelsen. Detta uppdrag återfinns i diakonitriangelns teologiska mitt. Församlingen bör reflektera över hur man tolkar uppdraget att leva i Jesu efterföljd och återupprätta skapelsen.¹⁹

18 Enligt Lagen om Svenska kyrkan ska kyrkan bedriva rikstäckande verksamhet. Organisatoriskt är den grundläggande enheten församlingen, vilken i sin tur har som uppgift att fira gudstjänst, undervisa, samt utöva diakoni och mission. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-19981591-om-svenska-kyrkan_sfs-1998-1591 Det innebär dock inte att det är församlingen som är juridiskt ansvarig för rätten till hälsa, arbete, bostad och utbildning samt att verka för social omsorg och trygghet- som Regeringsformen fastslår så är det ytterst det allmännas (dvs. offentliga samhällets) ansvar.

19 <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/diakoni-ar-kyrkans-omsorg-om-medmanniskan-och-skapelsen>

Fyra olika roller för Svenska kyrkan i välfärden

I den plattform för Svenska kyrkans roll och uppgift i välfärden som sedan 2013 är vägledande för Svenska kyrkan på nationell nivå lyfts rollerna samverkanspart, utförare samt röst och påverkansaktör fram.²⁰ I den här vägledningen, som vänder sig till församlingar och pastorat, har de beskrivna rollerna kompletterats med verksamheter i egen regi. Anledningen till detta är att en stor del av välfärdsarbetet på församlingsnivå inte sker i relation till andra delar av samhället.

En del verksamheter, exempelvis gudstjänst, kan sägas bidra till välfärd i vidare mening genom att de kan öka social sammanhållning och existentiell hälsa. Denna vägledning fokuserar emellertid på diakonala verksamheter och vad olika former av relationer utåt mot andra delar av samhället kan innebära för församlingen.

Diakonala verksamheter i egen regi

Svenska kyrkan kan betraktas som en av de större idéburna producenterna och leverantörerna av välfärd i landet.²¹ Verksamheterna är dock ofta av en annan karaktär, och är ibland också organiserade på ett annat sätt, än de välfärdsinsatser som den offentliga sektorn ansvarar för. Ofta bedrivs de i egen regi utan närmare kontakt med andra samhällsaktörer. De verksamheter som en församling driver utan kontakt med andra samhällsaktörer kan sägas ha två övergripande funktioner i relationer till det övriga samhället: verksamheterna kan vara komplement till eller ersättning för det offentliga samhällets ansvar.

Komplement

I praktiken fungerar många diakonala verksamheter ofta som ett komplement eller ett alternativ till det offentligas insatser. Denna egna verksamhet har ofta en självvårdande och gemenskapsfrämjande karaktär, och kan exempelvis bestå av öppna mötesplatser, sorgegrupper, enskild självvård, sjuk- och hembesök eller andra typer av individuellt stöd. Ibland kallas denna verksamhetsform för församlingsdiakoni.²²

Ersättning

Det händer också att en del av de verksamheter som församlingen bedriver i egen regi är en ersättning i förhållande till brister som man ser i myndigheters ansvar. När människor far illa kan ansvarsfrågan ibland vara oklar, och då kan hjälpen från det offentliga dröja eller utebli. Församlingarna kan då uppleva att de behöver kliva in och stötta eftersom ”nöden har ingen lag” eller att ”människor faller mellan stolarna”. Det kan vara en svår balansgång mellan att hjälpa och att ta över andra samhällsaktörers ansvar. I vissa fall kan församlingen behöva gå in i rollen som röstbärare och försöka påverka en myndighet att ta sitt ansvar.

20 Svenska kyrkan, kyrkokansliet (2013), *Svenska kyrkans roll och uppgift i välfärden – en plattform*.

21 Filip Wijkström (2014) ”Svenska kyrkan i ett omförhandlat samhällskontrakt”, i Bäckström, red. *Välfärdsinsatser på religiös grund*. Artos

22 Svenska kyrkans utredningar 2013:3 *Att färdas väl*.

Bör verksamheten fortsätta i egen regi eller behövs samverkan?

En fråga som kan vara bra att ställa sig är om verksamheten skulle gynnas av samverkan. En del verksamhet kanske enklast utförs inom församlingens egen arena. Annat skulle kunna ske i samverkan med andra, såväl med andra samhällsaktörer som med stift eller andra församlingar. Ytterligare annat kanske rent av borde ske i samverkan.

Kan vara i egen regi

Församlingens körverksamhet, sorgegrupper eller verksamhet för daglediga kan sägas vara en del av det diakonala uppdraget genom att de bidrar till livskvalitet, sammanhållning och att bygga ett gott samhälle.²³ Dessa verksamheter sker oftast i församlingens egen regi men skulle också kunna genomföras i samverkan med andra.

Samverkan vore lämplig

I en del fall skulle det kanske vara bättre att samverka än att verka helt själv. Vid exempelvis ekonomiskt bistånd eller frågor som rör allvarlig social problematik kan det vara en god idé att samverka med framförallt socialtjänsten. Dels för att få ett helhetsperspektiv på vilken hjälp individen får eller behöver få, men kanske också för att sätta in ett individuellt behov i ett större sammanhang.

Röstbärare

Att kämpa för rättvisa och upprättelse för människor i utsatta livssituationer kallas också för att vara röstbärare.²⁴ Den kristna tron uppmanar oss att motverka de strukturer och villkor som leder till ojämlikhet, fattigdom, ohälsa, marginalisering och kränkning av mänskliga rättigheter. Att kämpa för rättvisa och upprättelse för människor i utsatta livssituationer är en del av det diakonala uppdraget.

Värna människovärdet

Som röstbärare eller påverkansaktör tar kyrkan ställning i samhällsfrågor utifrån kyrkans grundvärden och visioner om livskvalitet och ett gott samhälle. Kyrkan värnar om människans värde och rättigheter oavsett medborgarskap, politisk tillhörighet, religiös bekännelse eller andra gränser. En del av uppdraget handlar om att synliggöra maktens möjligheter och brister.

Gud verkar genom hela skapelsen. Svenska kyrkan verkar därför inom det demokratiska samhällets ramar och värnar det. Men om lagar och regler visar sig vara orättfärdiga måste vi stå upp för människans värde och rättigheter. Det är när människor far illa som vi måste agera: först genom att ta reda på fakta, göra bedömningar, söka samverkan med andra och dialog med beslutsfattare. Därefter finns det en mängd olika verktyg och metoder att välja mellan.²⁵

Egenmakt

De som drabbas av orättvisa villkor bör själva vara med och beskriva problem och föreslå lösningar. Genom att involvera de människor det handlar om i påverkansarbetet stödjer man samtidigt deras egen förmåga att förmedla sina erfarenheter. Egenmakt – empowerment – är mycket viktigt i påverkansarbete på individ-, organisations- och samhällsnivå.

23 Se vägledningens klassificeringsmodell av diakonala verksamheter i del ett.

24 Benämningarna kan skilja sig åt. Plattformen för Svenska kyrkans roller i välfärden kallar det röst och påverkansaktör medan biskopsbrevet om diakoni skriver röstbärare. Ibland används också uttrycken ”profetisk diakoni” eller ”politisk diakoni”. Läs gärna mer i Anna Ardin (2019), *Politisk och profetisk diakoni: ett underlag för fördjupande samtal om församlingens och kyrkans röstbärande roll*. Argument förlag.

25 T.ex. i Gerdes m.fl. (2012), *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna: Introduktion och metoder*. Argument.

Påverkansarbete kan bedrivas inom alla de tre övergripande verksamhetsområden som beskrivs i del ett. Huvudsakligt fokus ligger då inom problemlösning och förändring.

En del av det diakonala uppdraget

Röstbärrrollen är en del av det diakonala uppdraget och är därför en roll som församlingen inte kan välja bort om den ser att människors rättigheter kränks. Det diakonala uppdraget är hela församlingens, men diakonen har avlagt särskilda löften kring detta. Det är viktigt att församlingen är medveten om att en diakon har ett uppdrag i sin vinning att fungera som röstbärare.²⁶ Om diakonen uttalar sig i en församlings namn bör detta däremot som regel vara förankrat hos kyrkoherden.

Dialog

På församlingsnivå kan röstbärrrollen ligga nära rollen som samverkanspart. Den dialog som uppkommer när man känner varandra väl och samverkar, kan i förlängningen påverka myndigheters beslut, både på övergripande och individuell nivå. Innan socialtjänsten tar ett beslut ska det först göras en individuell bedömning. Om diakonen närvarar, eller för konfidentens talan för att undvika missförstånd, kan det i praktiken påverka socialtjänstens beslut.

Men rollen som röstbärare innebär också att uppmärksamma strukturer som på något sätt är orättfärdiga. I det kan ingå att markera om myndigheter inom den offentliga sektorn, exempelvis socialtjänsten eller Migrationsverket, inte fullföljer sitt ansvar.

Opinion

Om dialog inte är tillräckligt kan det vara nödvändigt att driva opinion. Det kan ske på många olika sätt, exempelvis genom debattartiklar, upprop eller demonstrationer.²⁷ Församlingen bör vara medveten om att Svenska kyrkans stift och nationella nivå arbetar genom denna roll, samt att det finns många samhällsinstanser som har ett liknande uppdrag.²⁸ Sök gärna stöd och samverkan.

Samverkanspart

Ett sätt för en församling att förhålla till andra samhällsaktörer är att på olika sätt samverka med dem. Det betyder att man ömsesidigt räknar med varandra, ser varandra som partners, samråder och också i verksamhetsform gör saker tillsammans. Den gemensamma utgångspunkten är visionen om ett gott samhälle. Utifrån detta kan man kraftsamla och dra nytta av varandras kompetenser för att möta sociala behov och utmaningar.

26 Biskopsmötet (2014), *Kallad till präst och diakon i Svenska kyrkan*, s. 36. Biskopsmötet (2015), *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 41.

27 I Svensk kyrkotidning nr 3 2018 finns en artikel som på ett bra sätt beskriver röstbärrarbetet med uppdraget mot överskuldssättning. Se Lena Hansen och Elinn Leo Sandberg, "Röstbärare driver påverkansarbete", s. 69.

28 Se exempelvis Erik Blennberger (2017) i *Tankar om framtida utmaningar för kyrka och samhälle*. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet. <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/framtida-utmaningar-for-kyrka-och-samhalle>

Olika grad av samverkan

En samverkan kan graderas utifrån olika grader av medverkan.²⁹ Den enklaste nivån av samverkan är att dela information med varandra. En mellanhög nivå av samverkan är samarbete och länkning. I vissa fall kan samverkan vara så utvecklad att man driver gemensamma verksamheter.

Information och samråd

Att delta på nätverksträffar med t.ex. kommun och polis för att berätta ”vad man har på gång” är ett exempel på samverkan i form av information och samråd.

Samordning och länkning

Att samordna nattvandringar eller länka konfidenter till varandras verksamheter och ansvarsområden är ett exempel på samordning och länkning.

Gemensamma verksamheter

Samverkan kan också ske genom att bedriva en gemensam verksamhet, exempelvis ett härbärge för utsatta EU-medborgare eller att delta i ett arbetsmarknadsprojekt, där båda parter bidrar med resurser. En sådan verksamhet kan formaliseras genom skriftliga avtal, exempelvis i form av ett Idéburet Offentligt Partnerskap – IOP.³⁰

Många möjliga samverkansparter

Rollen som samverkanspart gäller såväl till det offentliga samhället, som i förhållande till andra församlingar och organisationer inom det civila samhället. Det kan också innebära samverkan med privata kommersiella aktörer som verkar på marknaden. Vanliga samverkansarenor för Svenska kyrkan på en mer övergripande nivå är exempelvis sjukhuskyrkan, församlingsövergripande diakoncentraler eller Svenska kyrkans familjerådgivning.

Utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster

Enligt Kyrkoordningen får Svenska kyrkans församlingar bedriva näringsverksamhet om den har en naturlig anknytning till den grundläggande uppgiften.³¹ Ekonomiska skäl, som t.ex. att näringsverksamheten är tänkt som medel för att få in pengar till exempelvis diakoni eller annan församlingsverksamhet, räknas inte som anknytning.

Om en församling vill gå in i rollen som utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster sker detta i regel på den konkurrensutsatta marknaden. Det innebär att man går in i ett sammanhang där det råder marknadskonkurrens om uppdrag som finansieras av skattemedel.

Varje församling bestämmer själv om den vill fungera som en utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster, i vilken omfattning det i så fall ska vara och av vilken svårighetsgrad. I dagsläget är det dock mycket ovanligt att församlingar verkar som utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster.

29 Se vidare i *Europarådets kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen*. Där anges samverkansnivåerna i fyra steg utifrån nivå av medverkan i beslutsprocesser: Information-Samråd-Dialog-Partnerskap. Se *Europeisk kod för idéburna organisationers medverkan i beslutsprocessen*, antagen av Ingo-konferensen den 1 oktober 2009. <https://www.mucf.se/publikationer/europeisk-kod-ideburna-organisationers-medverkan-i-beslutsprocessen> Då vägledningens sammanhang framförallt rör verksamheter kan koden emellertid inte användas rakt av i detta sammanhang.

30 Svenska kyrkan har tagit fram en vägledning för Idéburet Offentligt Partnerskap. <https://internwww.svenskakyrkan.se/1409876>

31 <http://internwww.svenskakyrkan.se/Juridik%20och%20kyrkoratt/naringsverksamhet>

Finansieras av skattemedel

Att verksamheten är offentligt finansierad innebär att den bekostas av skattemedel, och att staten, landstinget eller kommunen står som garant för verksamheten. De har också ansvar för uppföljning och kontroll av hur tjänsten utförs.

Vinst återinvesteras

Eftersom Svenska kyrkan är en idéburen aktör inom det civila samhället så sker ingen vinstutdelning, utan allt eventuellt överskott ska återinvesteras i verksamheten.

Lagreglerat

Verksamheter där en församling kan agera som utförare regleras genom Lagen om offentlig upphandling (LOU)³² eller Lagen om valfrihetssystem (LOV).³³ Exempel på sådana verksamheter är särskilt boende för äldre, hem för vård och boende (HVB), sjukvård, familjerådgivning, hemtjänst, förskola, skola, natthärbärge, verksamhet enligt LSS och arbetsmarknadsrelaterade insatser. Utöver det finns andra bestämmelser som kan spela in, exempelvis hantering av bygglov eller liknande.

Välfärdstjänster av olika svårighetsgrad

I Svenska kyrkans utredning om nya arbetsformer för kyrkan som välfärdsaktör³⁴ gjordes skillnad på välfärdstjänster av olika svårighetsgrad.

Flexibla tjänster

Som flexibla, eller ”lättare” välfärdstjänster räknas sådana som ligger relativt nära församlingens verksamhetsformer och som i viss mån kan integreras i den existerande organisationsstrukturen. Det kan vara arbetsmarknadsrelaterade projekt, förskola eller familjerådgivning.

Komplexa tjänster

De mer komplexa tjänsterna kännetecknas av exempelvis ansvarsreglering genom olika lagar, krav på specialutrustade lokaler och höga krav på verksamhetsadministration och professionalitet. Det innebär krav som kan vara svåra att leva upp till för en församling. Några exempel är särskilt boende för äldre eller HVB-hem för unga med svår social problematik. I samma utredning påpekades att stora uppdrag riskerar att äventyra församlingars ekonomi och ta fokus från församlingens egen verksamhet. I biskopsbrevet om diakoni sägs därför att det finns goda skäl att församlingarna är öppna för samverkan med diakoniinstitutioner och stadsmissioner om de vill utveckla det diakonala arbetet i en sådan riktning.³⁵ Dessa har ofta den erfarenhet som behövs och kan därför fungera som kunskaps- och inspirationskällor.

Det viktigaste är emellertid att församlingen är medveten om vad den ger sig in på och att skaffar sig den kompetens som behövs.

32 Information om LOU för leverantörer: <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/leverantor/>

33 Läs mer om LOV och i vilka kommuner det finns på <https://www.valfrihetswebben.se>

34 Svenska kyrkans utredningar 2009:2, *Arbetsformer i förändring- församlingens uppgift och förutsättningar*, s. 151.

35 Biskopsmötet (2015), *Ett biskopsbrev om diakoni*.

Att överväga innan församlingen bestämmer sig

Svenska kyrkans verksamheter är ofta i egen regi och äger rum i egna lokaler. Några etablerade undantag är t.ex. Svenska kyrkans familjerådgivning eller institutionssjälavården. Ibland kan det dock vara möjligt eller till och med lämpligt att närma sig andra samhällsaktörer även i andra delar av församlingens verksamhet. Andra samhällsaktörer kan vara såväl andra församlingar som andra delar av civilsamhället eller den offentliga sektorn.

Genom metoden se-analysera-handla, som beskrivs i fördjupningsdelen, kan församlingen lättare se när verksamhet kan eller bör ske i kontakt med andra delar av samhället. Det är viktigt att utgå från den verklighet församlingen lever i och se vilka behov som finns där och vad den har möjlighet att bidra med. Om församlingen efter en analys funderar på att utveckla en närmare eller mer formaliserad relation till andra samhällsaktörer finns en del frågeställningar som man behöver överväga innan man går vidare.

Frågorna nedan är tänkta att uppmuntra både till eftertänksamhet och kreativ utveckling.

Ryms verksamheten inom församlingens uppdrag enligt kyrkoordningen?

Om församlingen överväger en verksamhet som innebär någon form av näringsverksamhet måste den enligt Kyrkoordningen ha en naturlig anknytning till församlingens grundläggande uppgift. Med naturlig anknytning menas att det ska finnas ett samband mellan näringsverksamheten och församlingens grundläggande uppgift. Ekonomiska skäl, dvs. där syftet endast är att ”tjäna pengar” för att stärka församlingens resurser, räknas alltså inte i sig som anknytning, även om man hade tänkt slussa pengarna vidare till exempelvis diakonin. Kyrkostyrelsen poängterar därför att den avgörande frågan som en församling bör ställa sig om man överväger någon form av näringsverksamhet är huruvida verksamheten ryms inom församlingens uppdrag enligt kyrkoordningen.³⁶

Varför ska församlingen göra detta?

Innan församlingen närmar sig andra samhällsaktörer bör man enas om en gemensam diakoniförståelse. I mötet med andra behöver församlingen vara beredd på att kunna svara på frågan: ”Varför vill ni detta?” Det kan finnas många anledningar. Kanske har församlingen genom en bearbetning av sin diakonisyn kommit fram till att man vill arbeta på ett nytt sätt. Kanske har församlingen särskilda möjligheter att skapa sammanhållning på orten genom att tillhandahålla lokaler eller genom att ideella medarbetare deltar. Det kan också vara så att en annan församling eller idéburen organisation har efterfrågat samverkan. Ett annat skäl kan vara att församlingen strävar efter att möta minskade intäkter från kyrkoavgiften genom andra finansieringsformer. Då kan möjligheten att vara en utförare med offentlig finansiering ses som en del av lösningen.

Oavsett anledning är det avgörande att verksamheten kan motiveras utifrån församlingens grundläggande uppgift.

³⁶ Råd vid bedrivande av näringsverksamhet i församling antogs av kyrkostyrelsen 22 december 2011.
<http://internwww.svenskakyrkan.se/juridik%20och%20kyrkorätt/naringsverksamhet>

Att koppla den teologiska självförståelsen till sekulära svar på frågan ”varför”

Ett annat sätt att besvara frågan ”Varför vill ni detta?” är att koppla till samhällsövergripande processer eller deklARATIONER, som Agenda 2030. Många samhällsaktörer utgår från Agenda 2030 och arbetet med att uppnå de globala målen för en hållbar utveckling.³⁷ Några av målen är direkt relaterade till diakonal verksamhet. Det kan t.ex. vara målet att avskaffa fattigdom eller att främja jämlikhet och inkluderande samhällen. Att anknyta till de globala målen placerar in kyrkans arbete med att bidra till ett gott samhälle för alla i en vidare kontext. Det kan också underlätta i kommunikationen med andra aktörer. Professor Erik Blenberger tar i boken *Diakoni- tolkning, historik, praktik* upp såväl teologiska argument och, vad han kallar, allmänskulturella etikargument som svar på frågan ”varför”. De allmänskulturella argumenten kan sammanfattas med humanitet, solidaritet och mänskliga rättigheter.³⁸

Är församlingen den bäst lämpade?

Det är inte självklart att det är just församlingen som är den bäst lämpade aktören för att bedriva en viss verksamhet. Om någon annan kan göra det bättre kan man samverka, eller lämna området till dessa. Detta är också något som man kan få en uppfattning om genom att se och analysera innan man bestämmer sig.

Vad är församlingens mervärde och särart?

I kristen människosyn har människan kroppsliga, själsliga och andliga behov. Det är församlingens uppgift att ta alla dessa på allvar. Att församlingen arbetar med människors andliga behov är också något som kan beskrivas som ett mervärde eller en särart.

Existentiell hälsa

Att uttrycka vilket mervärde församlingen kan bidra med är viktigt både för självförståelsen men också för förståelsen hos den samhällsaktör man kommunicerar med. I denna kommunikation kan det dock ibland underlätta med en viss språklig anpassning. I Kyrkoordningen står det exempelvis att ett av huvudsyftena med allt som församlingen gör är att människor ska komma till tro på Kristus.³⁹ Det är en viktig grund för församlingens teologiska självförståelse, men det kan vara svårt att använda i kommunikation med det sekulära samhället. Där används däremot ofta begreppet ”existentiell hälsa.” Att generellt främja människors existentiella hälsa och livskvalitet erbjuds även utanför kyrkliga sammanhang. Men möjligheten att bearbeta existentiella frågor utifrån en kristen referensram erbjuds oftast bara av kyrkor.

Möjlighet till kristen själavård

Det diakonala arbetet har per definition alltid en koppling till en kyrklig huvudman. Utifrån det kan man hävda att diakonalt arbete som en del av det kyrkliga sammanhanget alltid innehåller en särart. Inom församlingens ram finns det alltid tillgång till kristen själavård, liksom till ett andakts- och gudstjänstliv.⁴⁰ Det betyder inte att alla diakonala verksamheter som församlingen erbjuder måste innehålla sådana tydliga själavårdande

37 <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/>

38 Erik Blenberger i Blenberger och Hansson (2008), *Diakoni- tolkning, historik, praktik*. Kapitel 4, ”Diakoni, etik och ideologi”.

39 Kyrkoordningen, andra avdelningen: församlingarna. Samtidigt är det grundläggande för det diakonala arbetet att det ska ske utan baktankar.

40 I en rapport från Kyrkokansliet om Svenska kyrkans närvaro på andra samhällsarenor var det tydligt att det som många av dess samverkanspartners uppskattade och efterfrågade från Svenska kyrkan var dess specifika kompetens i tros och livsåskådningsfrågor. Magnus Bodin, *På andra arenor – Ögonblicksbilder av Svenska kyrkans närvaro bland andra samhällsaktörer* (2013), Svenska kyrkan, Kyrkokansliet

moment. Däremot kan man hävda att det inom det diakonala arbetets sammanhang alltid bör finnas en möjlighet till specifikt kristen själavård för den som så önskar.

Omsorg och gemenskap

Att bidra med insatser som inte är en rättighet enligt lag, men som kan vara viktiga komplement i människors vardag och livskvalitet, kan betraktas som ett mervärde. Vänskap, medmänsklig omsorg och gemenskap utan krav på problemlösning eller förändring är exempel på sådana mervärden som erbjuds av både kyrkan och andra idéburna aktörer inom det civila samhället.

Flexibelt regelverk

Möjligheten till ett mer flexibelt regelverk hos en idéburen aktör kan också betraktas som ett mervärde, exempelvis möjligheten att kunna ge hjälp utöver rättighet. Ibland tipsar socialtjänsten klienter om att församlingar eller andra idéburna aktörer kan ha möjlighet att ge stöd utöver vad socialtjänsten inom sitt lagrum har möjlighet att ge.⁴¹

Ideellt engagemang

Diakoni är hela församlingens uppdrag. Det innebär också att det bör finnas former för ideella medarbetares engagemang i verksamheten. Att ha tillgång till ideella medarbetare har ett egenvärde för församlingen som levande organisation men kan också framhållas som ett mervärde i relation till andra aktörer eller för den församlingsbo som själv önskar engagera sig.⁴²

Vad händer med församlingens nuvarande verksamheter?

Även om det kan vara spännande med nya utmaningar, är de flesta av de verksamheter som församlingen redan bedriver förmodligen uppskattade av många människor. Många av verksamheterna bedrivs troligen i egen regi, i församlingens egna lokaler och utan kontakt med andra samhällsaktörer. Klassificeringsmodellen för diakonala verksamheter är ett hjälpmedel för att få en översikt över församlingens diakonala verksamheter.⁴³

Inventera

Om församlingen inte redan har gjort en inventering av de nuvarande verksamheterna behöver man ta ett steg tillbaka och inventera innan man planerar att starta nya. Det samma gäller vilka lokaler som finns. Koppla gärna till lokalförsörjningsplan.⁴⁴ Man behöver också reflektera över hur ändamålsenliga församlingens lokaler är för en viss verksamhet eller hur de kan anpassas. Detta arbete hör ihop med arbetet med lokalförsörjningsplaner. Det är även viktigt att inventera personalens och de ideellas kompetens och erfarenheter. Efter detta är det lättare att ta ställning till om det finns verksamheter som inte längre behöver vara kvar eller som skulle kunna utvecklas på andra sätt i samspel med andra.

Vilken grundinställning har församlingen till andra samhällsaktörer?

I det diakonala arbetet behöver församlingen reflektera över hur man ser på andra samhällsaktörer. Man kan se dem som partners i arbetet med att skapa ett gott samhälle och

41 Läs mer om ekonomiskt bistånd i Magnus Bodin (2013), *Ekonomiskt stöd i församlingen*. Verbum

42 Stöd angående ideellt arbete i Svenska kyrkan finns hos Ideellt forum i Svenska kyrkan, <http://ideelltforum.se/>

43 <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/diakonala-verksamheter>

44 <https://internwww.svenskakyrkan.se/fastighetkulturav/hallbarhet/lokalforsorjningsplaner>

utgå ifrån att andra samhällsaktörer har goda intentioner i sina uppdrag att verka för ett gott liv för varje människa. En hårdragen ytterlighet åt andra hållet är att se andra som parallella aktörer eller konkurrenter.

Respekt och ansvarsfördelning

En tydlig ansvarsfördelning och respekt i förhållande till andras ansvarsområden är grundläggande oavsett vilken roll församlingen agerar utifrån. När man respekterar varandras olika roller och funktioner bör det ändå finnas utrymme för både samverkan och konstruktiv kritik.

Sponsring

Sponsring är en form av samverkan. Det är vanligt med sponsring från privata företag till olika verksamheter inom civilsamhället. Församlingen behöver reflektera över hur man ställer sig till om ett privat företag vill sponsra församlingens diakonala verksamheter.

Hur ställer sig församlingen till att verka på andra arenor?

Ett annat vägval är huruvida och i vilken grad en församling kan tänka sig att lämna sin egen sfär för verka tillsammans med andra på deras arenor. Den största delen av församlingars diakonala verksamheter brukar ske i församlingens egna lokaler, utan någon närmare samverkan med andra samhällsaktörer. Men om en församling på ett ömsesidigt sätt vill samverka med andra samhällsaktörer kan den behöva vara beredd på att verka på någon annans arena. Det kan exempelvis bero på att den verksamhet det rör sig om eller att den målgrupp som man samlas kring går utöver församlingens geografiska gränser. En kommun har t.ex. ofta ett större upptagningsområde än en enskild församling har. Det kan också vara så att verksamheten passar bättre att bedrivas på en annan plats än i församlingens lokaler. För att komma till rätta med detta kan det vara nödvändigt att samverka över församlingsgränserna. Exempel på arenor som inte är församlingens egna är köpcentrum, sjukhus, skolor, fritidsgårdar, idrottsanläggningar, fängelser, gator och torg, internet, äldreboenden, företag, eller andra idéburna aktörers verksamheter. Institutionssjälavården har redan en vana att verka på andra arenor, men för församlingens övriga verksamheter kan en reflektion behövas.

Är församlingen medveten om, och beredd på, ett rollbyte?

En församling behöver vara uppmärksam på det rollbyte som kan ske när den på olika sätt samspelar med andra samhällsaktörer. Vilken roll församlingen får i förhållande till en individ kan ändras. Det kan vara en stor skillnad att delta i församlingens verksamhet på helt frivillig basis, mot att vara placerad hos församlingen för att göra praktik eller arbetsträna. En sådan verksamhet innefattar ofta närvaroplikt för konfidenten gentemot exempelvis arbetsförmedling, socialtjänst, kriminalvård eller försäkringskassa. Även församlingens medarbetare måste då kanske vidga sin roll och i praktiken fungera som ”kontrollanter” som rapporterar till aktuell myndighet. I ett sådant fall har församlingen bytt karaktär i arbetet från förbehållslös omsorgsförmedlare till problemlösare med rapporteringsansvar.⁴⁵ För att undvika missförstånd är det viktigt att församlingen från början är tydlig gentemot konfidenten om vilka villkor som gäller.

Vill församlingen ingå i ett konkurrerande sammanhang?

Att vara en utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster innebär i de flesta fall att församlingen verkar på en konkurrensutsatt marknad. Oavsett om en församling har för

45 Se vidare i del ett av *Vägledning för diakoni* om verksamheter med olika fokus.

avsikt att starta en förskola, ett LSS-boende, en familjerådgivning, ett äldreboende eller ett natthärbärge etc. så kan det finnas andra privata eller idéburna aktörer som vill konkurrera om samma uppdrag. Församlingen behöver ta ställning till om den vill vara en del av en sådan marknad. Man behöver vara medveten om att det kan innebära att man kommer att konkurrera om uppdrag med exempelvis en stadsmission. Ett konkurrerande sammanhang innebär, förutom möjligheter, också risker. Utföraruppdraget kan upphöra, ibland med kort varsel, vilket kan få konsekvenser för både personal, konfidenter och ekonomi.

Hur ska församlingen värna sin röstbärrroll?

Att gå in i samverkan eller att bli utförare innebär att man också går in i en relation med en eller flera parter. Samtidigt har församlingen ett ständigt uppdrag att stå på utsattas människors sida och vara en kritisk röst om deras rättigheter åsidosätts. Det kan innebära att man behöver rikta kritik även mot sin partner. Här behöver det finnas tydlighet både inom församlingen och gentemot en eventuell annan part. Man kan exempelvis luta sig mot de sex principer för samverkan mellan idéburna organisationer och det offentliga som Överenskommelsen på det sociala området har formulerat. Självständighet och oberoende är en av de grundläggande principerna.⁴⁶

Hur ska församlingen avgränsa?

En församling kan inte göra allt, och inte heller ha kontakt med alla. Verksamhetsområde och målgrupp kan väljas efter en analys av församlingens diakonala verksamheter, vilka behov som finns och vilken kompetens församlingen har bland anställda och ideella.⁴⁷ I samband med det blir det också tydligare vilka andra samhällsaktörer församlingen ska samspela med. Kanske bör församlingen samverka med exempelvis skola, socialtjänst, psykiatri, arbetsförmedling, kulturaktörer eller Röda korset. När församlingen väl har identifierat möjligt verksamhetsområde och målgrupp är det viktigt att tydliggöra vad man vill och har möjlighet att bidra med mer konkret. Det görs genom en verksamhetsidé eller affärsidé. Om verksamheten involverar näringsverksamhet behöver detta sedan utvecklas till en affärsplan.⁴⁸

46 <http://overenskommelsen.se/om-overenskommelsen/var-struktur/6-principer/>

47 Underlag för bearbetning av detta finns i del ett av Vägledning för diakoni.

48 Se mer om affärsplan i utförarrollen under rubriken Konkreta tips och råd när församlingen har bestämt sig.

Konkreta tips och råd när församlingen bestämt sig

Utöver församlingens diakonala verksamhet i egen regi finns det alltså tre övergripande roller genom vilka församlingen kan verka i relation till det omgivande samhället: som röstbärare, samverkanspart eller utförare. I detta kapitel finns några konkreta tips och råd utifrån dessa tre roller. Råden är framtagna med hjälp av personer med erfarenhet från att verka inom någon av rollerna. Dessa personer kommer främst från Svenska kyrkans sammanhang och närstående organisationer men även från andra delar av civilsamhället samt forskningsvärlden. Tanken är att andras erfarenhet kan vara till hjälp för den församling som vill utveckla eller träda in i någon av rollerna som röstbärare, samverkanspart eller offentligt finansierad utförare.

Råd i rollen som röstbärare

Att påtala systemfel, maktmissbruk, fördomar eller strukturer som påverkar människor negativt, är en del av kyrkans diakonala uppdrag. I avsnittet ”Diakonitriangeln som verktyg” finns fördjupning kring hur församlingen kan arbeta rättighetsbaserat. Här nedan ges tips och råd för den som vill utveckla rollen som röstbärare.

- **Inför systemfelsrapportering.** Är det ett icke-fungerande mönster som återupprepas? Skapa forum för att samla in fakta. Det kan vara på pastorats-, stifts- eller nationell nivå. Använd diakonens kompetens för att tolka det som sker. Kom ihåg att arbetstid kan behöva avsättas till detta. Samordna.
- **Analysera.** Vad är rykten och vad är fakta? Är det lagar som bryts? Är det lagar som saknas? Var påläst och insatt om hur det offentliga fungerar. Handlar det om medborgarligen rättigheter eller mänskliga rättigheter? Eller är det medmänsklig omsorg som saknas?
- **Testa dialog.** Påverkansarbete behöver inte ske inför öppen ridå. Ibland kan det vara mer effektivt att påverka genom direkt kontakt med viktiga nyckelpersoner, exempelvis chefer och politiker. Skapa relationer till dessa. I samverkansroller bör man redan i början diskutera uppdraget som röstbärare och hur kritik ska framföras. Församlingens diakon kan fungera som en slags samhällsguide som kan länka till, och medla mellan, olika myndigheter. Om dialogen inte fungerar kan man behöva gå vidare och driva opinion.
- **Samråd med andra delar av kyrkan.** Svenska kyrkan på exempelvis nationell nivå arbetar långsiktigt med många frågor som inte syns i media. På den nationella nivån finns bl.a. en policyfunktion som arbetar med påverkansarbete. För den enskilda församlingen som vill bedriva påverkansarbete kan det vara väsentligt att samråda med stiftet och den nationella nivån. Att bedriva påverkansarbete tillsammans med andra minskar också utsattheten. Tänk på att det som en enskild församling uttalar sig om kan uppfattas som hela Svenska kyrkans åsikt. Ha argument för att församlingen uttalar sig just i denna fråga (och inte i en annan).
- **Kommunikatörskompetens.** Samverka med kommunikatörer i församling, stift eller på nationell nivå om bedömningen är att det måste till exempelvis en debattartikel, ett offentligt uttalande eller ett upprop. Kom ihåg att opinion inte nödvändigtvis behöver innebära konflikt. Det kan också vara att definiera ett problem och sprida kunskap.

Kommunikatörernas uppdrag är att hitta de bästa sätten att nå ut med ett budskap.

- **Förankra engagemanget** i församlingen, hos ansvarig chef och sakkunniga i frågan. Kom överens om vad som ska sägas, vilka som ska skriva under eller delta i en uppvaktning eller vem som ska uttala sig om media ringer. Var öppen och inte hemlighetsfull. Skriv inte under alla namninsamlingar. Församlingens anställda kan inte engagera sig och ha koll på allt. Var strategisk. Glöm inte att kunna motivera engagemanget också teologiskt. Tänk in förtroendevalda, anställda, ideella. Om man uttalar sig i församlingens namn bör detta vara förankrat hos kyrkoherden. Kom samtidigt ihåg att diakonen har ett särskilt mandat och uppdrag att vara röstbärare i församlingen.⁴⁹ Se till att det finns tid och kompetens för denna arbetsuppgift.
- **Precisera vilka församlingen vill nå.** Vilka är det som behöver höra det som församlingen vill säga? Har de makt att påverka? Sträva efter att möta människor på strategiskt sett samma nivå, exempelvis chef till chef, politiker till politiker osv.
- **Tänk över säkerhetsfrågor.** I dagens samhälle och med sociala medier kan en församling eller enskild anställd eller ideell bli föremål för hot och trakasserier när man tar ställning i vissa frågor. Det behöver finnas beredskap för det.
- **Agera som ett sätt att påverka.** Man kan också uppmärksamma utsatthet genom praktisk handling. Att skapa ett tillfälligt härbärge, eller att dela ut gratis mat kan vara en slags intervention som kan leda till beslut om åtgärder hos makthavarna. Se samtidigt upp så att handlingen inte blir en ersättning för någon annans ansvar. Låt den vara tillfällig. Gör den inte under tystnad.
- **Gör det snyggt.** Tänk på grafiska uttryck, formuleringar, rättstavning, klädsel etc. Medieträning kan behövas.
- **Acceptera interna meningsskiljaktigheter.** Det är viktigt att vara beredd på att det kan finnas olika åsikter inom församlingen kring ett identifierat problem. Man kan exempelvis ha olika åsikter om hur en lösning av problemet skulle se ut. Var beredd på diskussionen och öppen för olikheter. Utgå ifrån att ni strävar efter det bästa för alla även om ni har olika syn på hur man ska nå dit.
- **Se upp för dystopin.** Fokusera på att förmedla kraft att förändra det som kan förändras snarare än en hopplöshet inför all världens elände. Allt blir inte sämre. Att ensidigt sprida en bild av att allt är på väg utför är dels en alltför svartvit bild av världen men riskerar också att sprida uppgivenhet istället för handlingskraft: det vill säga tvärt emot det hopp som kyrkan vill stå för.

Råd i rollen som samverkanspart

- **Ta kontakt.** Inbjud exempelvis kommunen eller en annan församling i ett tidigt stadium till ett förutsättningslöst samtal. Eller har det hänt saker som gör det naturligt att träffas och samtala? Uttrycker kommunen något särskilt behov? Identifiera utmaningarna. Har församlingen en idé om vad den tycker behövs och kan bidra med?
- **Samverka med "de egna".** Att ha ett samverkande förhållningssätt är viktigt också i förhållande till andra församlingar och idéburna aktörer inom det civila samhället. Till sammans blir de ideella aktörerna en starkare part. Det kan vidare uppfattas märkligt om flera olika församlingar söker samverka med exempelvis kommunen inom samma verksamhetsområden, utan att först ha samtalat med varandra.

49 Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan. Biskopsmötet 2014

- **Läs på om samverkansparten.** Att vilja samverka innebär att man tror att den andre har något att bidra med. Men vad har den andre för uppdrag? Skaffa kunskap och var uppdaterad om samverkanspartens villkor, och de eventuella lagar och regelverk som styr dess uppdrag.
- **Ha mandat från församlingens ledning.** Det är onödigt att lägga tid på att skapa relationer och ge falska förhoppningar om samspel om det inte är förankrat. Kontakten bör inte stå och falla med enskilda eldsjälar, utan vara något som församlingen gemensamt vill och har tagit beslut om.
- **Kontakta rätt person** hos aktuell samverkanspart. Det är lika viktigt att kontaktpersonen hos den samhällsaktör som församlingen vill samspela med också har ett mandat som är förankrat. Det är en strategisk grundförutsättning för att samverkan ska hålla i längden att det finns en stabil struktur att bygga samverkan kring. Kontakten bör vidare bygga på personens funktion, inte på personen ”som person”. Annars finns det risk att kontakten upphör om han eller hon byter jobb.
- **Träffas regelbundet.** Att bygga långsiktiga och hållbara nätverk kräver tålmod och uthållighet. Detta står dock inte i motsats till att också vara öppen för spontana samverkansinsatser vid plötsliga behov. Arbeta på att skapa ett ömsesidigt förtroende. Var nyfiken. Lär känna varandra både som människor och organisationer.
- **Respektera** den aktuella samverkanspartens ansvarsområden. Var tydliga med gränser. Både utåt, men också inåt i församlingen och i relation till konfidenter. Församlingen är ingen myndighet. Var beredd på att parterna som samverkar ibland kommer att tycka olika. Det ingår i samspelet.
- **Värna röstbärrullen.** Var tydlig med att församlingen alltid har en roll som röstbärrare. Klargör förväntningar åt båda håll om hur kritik ska hanteras. Även om man har en nära relation måste det finnas utrymme för röstbärrarfunktionen.⁵⁰
- **Formulera en gemensam vision.** Kan de utmaningar som finns leda till idéer om samverkan? Vad vill ni göra tillsammans? Vad behöver målgruppen? Preciserat mätbara mål. Var noga med en rimlig ambitionsnivå. Sök konsensus.
- **Var en länk.** Ett sätt att respektera varandras ansvarsområden är att länka till varandra. När man känner förtroende för och räknar med varandra som partners är det naturligt att man informerar om varandras möjligheter att ge hjälp. Det kan innebära allt från att tipsa konfidenten, låna ut en telefon och ordna med kontaktuppgifter till myndigheter, till att följa med den som söker hjälp till olika möten som stödperson eller formaliserat ombud.
- **Gör överenskommelser.** Vissa problemsituationer är återkommande. Kom överens och gör en handlingsplan med samverkansparten om hur sådana situationer kan lösas. Gärna skriftligt dokumenterat.
- **Var juridiskt hållbar.** Om samverkan ska formaliseras i skriftliga dokument måste de vara juridiskt hållbara. Det är viktigt att församlingen kan leva upp till de avtal som den skriver under.
- **Följ upp.** Utvärdera. Ju tydligare mål som finns, desto lättare att se om de har uppnåtts. Beskriv det som gjorts. Stämmer det med vad ni ville uppnå? Var beredd på att nya

50 Se <http://overenskommelsen.se/om-overenskommelsen/var-struktur/6-principer/>

politiska beslut kan ändra förutsättningarna för samverkan. Behöver målen omformuleras? Fundera på att använda kvalitetsledningssystem.⁵¹

- **Ha tålmod.** Det kan ta tid att få även den egna organisationen att arbeta på nya sätt. Mycket tid kan gå åt till intern oro och förankring. Låt församlingen inspireras av goda exempel.

Råd i rollen som utförare

Om församlingen väljer att gå in i en roll som utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster ska det finnas en koppling till den grundläggande uppgiften. Samtidigt handlar utförarrollen mycket om ett affärsmässigt tänk som kräver både professionalitet och fackmannakunskap. Regelverk och annat som man måste känna till kan upplevas som omfattande. Denna typ av verksamhet kommer också på olika sätt att behöva kvalitets-säkras inför uppdragsgivarens tillsyn. Det behöver inte vara något som ska avskräcka, men det är något man bör vara medveten om. Det viktigaste av råden nedan är därför att rekrytera den särskilda kompetens som krävs.

Råden nedan är tänkta att ge en orientering kring vad som kan behövas om man önskar gå in i rollen som utförare.

- **Använd kontakter.** Att bli utförare åt myndigheter skiljer sig från rollen som samverkanspart. Men en god samverkan skapar förtroende och kan vara en grund för fortsatt samspel. Skapa goda relationer till ansvariga tjänstemän.
- **Börja i liten skala.**
- **Formulera visionen och verksamhetsidén.** Denna måste bygga på efterfrågan. Beskriv den verksamhet som församlingen vill utföra, varför ni vill göra det och varför just ni bör få förtroende att utföra den.⁵²
- **Skaffa entreprenörskompetens.** När visionen blivit till en verksamhetsidé krävs någon som kan arbeta vidare med att skapa förutsättningar för att förverkliga den. Detta kräver professionell kompetens. Om den inte finns hos någon anställd kan kunskapen finnas hos någon förtroendevald eller hos någon ideell medarbetare. En samverkan med exempelvis en stadsmision, en diakoniinstitution eller organisationen Hela Människan kan också vara en möjlig väg att erhålla entreprenörskompetens. Räkna med att församlingen kommer att behöva anställa någon som arbetar med frågan, eller köpa in konsulttjänster.
- **Gör en affärsplan.** Vad är det för utföraruppdrag som ska säljas? Församlingen måste se till att verksamheten på sikt går runt, och med ett visst överskott för verksamhetsutveckling.⁵³ Hur mycket pengar och resurser kan församlingen tänka sig att satsa i ett uppstartsskede?
- **Gör riskanalys.** En riskanalys identifierar risker med idén. Den värderar också sannolikheten för att risken ska inträffa samt konsekvenserna om den gör det. På så vis kan

51 Läs mer om kvalitetsledningssystem på t.ex https://skl.se/demokratiledningstyrning/kvalitetstyrfoljaupputveckla/kvaliteteffektivitet/ledningssystemsystematiskt_kvalitetsarbete.2064.html. Svenska kyrkans projekt Mer än jobb har också arbetat fram ett material som kan användas. Det finns på <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/sma-steg-for-hallbar-utveckling--kvalitetsarbete-for-praktik-och-arbetstraning>

52 Läs mer på <https://www.verksamt.se/fundera/socialt-foretagande>

53 Tips på affärsplan: <https://www.verksamt.se/fundera/skapa-en-affarsplan>

man bedöma om det är värt att genomföra idén och hur man i så fall ska hantera eventuella problem, eller om riskerna är för stora.⁵⁴

- **Ta del av styrdokument, lagar, bestämmelser och det upphandlingstekniska.** Vilka lagar och bestämmelser är det som styr den typ av verksamhet som församlingen vill starta? Vid exempelvis förskola och skola gäller bl.a. skollag och läroplan. I andra fall gäller andra styrdokument. Vissa verksamheter kräver bl.a. särskilda tillstånd av exempelvis IVO (Inspektionen för vård och omsorg). Lokalerna behöver vara ändamålsenliga. Det finns bestämmelser om brandsäkerhet, hygien, mathantering, arbetsmiljö, arbetsrätt, skatter etc. Inträdet på marknaden sker antingen genom Lagen om offentlig upphandling (LOU) eller Lagen om valfrihetssystem (LOV).⁵⁵ I upphandlingar är tiden ofta knapp, och villkoren komplicerade. Bevaka när offentliga upphandlingar utlyses.
- **Välj företagsform/associationsform.**⁵⁶ Det viktigt att inte blanda ihop församlingens egen ekonomi med utförarverksamhetens. Det är inte meningen att kyrkoavgiften ska gå till sådant som ska vara skattefinansierat. I rollen som utförare av offentligt finansierade välfärdstjänster kan krävas stora ekonomiska satsningar, exempelvis för att bekosta lokaler och personal. Verksamheten är dessutom ibland momspliktig. Därför behöver församlingen fundera över vilken företagsform som är lämpligast. Tidigare har stiftelser och föreningar varit vanliga. Det innebär dock att församlingen juridiskt sett lämnar ifrån sig kontrollen. Det finns många föreningar och stiftelser som från början uppfattats som en del av eller väldigt nära församlingens verksamhet, men som så småningom blivit helt åtskilda. Aktiebolag som verksamhetsform är dock ett alternativ som församlingen lättare kan kontrollera, om det organiseras som ett dotterbolag direkt under församlingens kyrkoråd.⁵⁷
- **Skapa en styrgrupp.** Ibland behövs snabba beslut. Det är exempelvis inte säkert att församlingens vanliga rutiner för att exempelvis snabbt anställa personal räcker. Församlingen måste kunna leva upp till sina avtal.
- **Anställ rätt kompetens.** I utföraruppdrag behövs personal med den utbildning som krävs för uppdraget. En del utföraruppdrag kräver särskild utbildning hos chefen, t.ex. förskola och HVB-hem. Vidare ska inte ideella medarbetare ansvara för och arbeta med de grundläggande utföraruppgifterna, men de kan komplettera med värdefulla kringinsatser.
- **Använd kvalitetsledningssystem.** I rollen som utförare behöver församlingen kunna visa uppdragsgivaren att verksamheten håller god kvalitet. Verksamheten behöver regelbundet utvärderas och kvalitetssäkras. Församlingen bör använda sig av ett vedertaget kvalitetsledningssystem.⁵⁸
- **Värna röstbärrollen.** Var tydlig med att församlingen alltid har en roll som röstbärrare. Klargör förväntningar åt båda håll om hur kritik ska hanteras.

54 Det finns många olika modeller för riskanalys. Några tips ges här: <http://projektledarutbildning.se/gratis-dokumentmall-for-riskanalys/>

55 Information om LOU för leverantörer: <http://www.upphandlingsmyndigheten.se/leverantor/> Där finns också en vägledning för leverantörer inom LOV: <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/verktyg/publikationer/lagen-om-valfrihetssystem-lov-vagledning-for-utforare/> På <https://www.valfrihetswebben.se> finns bl.a. en lista över vilka kommuner som har infört LOV.

56 <https://www.verksamt.se/starta/valj-foretagsform>. Ibland används även begreppet ”associationsform.”

57 Se vidare i Svenska kyrkans utredningar. 2009:1 *Arbetsformer i förändring*. Bilaga 4 Specialutredning kring företagsformer, skattefrågor m.m.

58 Ett vanligt kvalitetsledningssystem är ISO 9001. <https://www.sis.se/iso9001/>

FÖRDJUPNING

Diakoni som teologiskt begrepp

Det som enligt diakonitriangeln är mitten, identiteten, är diakoni som ett teologiskt begrepp. Det kan därför vara bra att känna till några vanliga teologiska utgångspunkter.

I biskopsbrevet om diakoni står det att kyrkans diakoni vilar i ”Guds aktiva kärlek till sin skapelse som ytterst kommer till uttryck genom Jesus Kristus. Guds sändning av Kristus får gå vidare i och genom oss som är kallade att vara Kristi kyrka. Vår kallelse är att i Kristi efterföljd, formade av den heliga Anden, låta Guds kärlek flöda vidare i det sociala samspel vi är skapade till. Det innebär att vi ställer oss till förfogande i allt arbete för det goda och kärleksfulla i världen och i kampen mot ondska och destruktivitet.”⁵⁹ Biskopsbrevets teologiska reflektion sammanfattar några grundläggande teologiska utgångspunkter för att utöva diakoni, nämligen skapelseteologi, kristologi och ecklesiologi. Dessa kombineras ofta på olika sätt, men renodlade kan de var för sig kortfattat presenteras så här:⁶⁰

Ett uttryck för att vara skapad till Guds avbild

Gud har skapat hela världen och alla människor och verkar genom sin skapelse. Människan är Guds medskapare och förvaltare. Ur ett skapelseteologiskt perspektiv har allt gott som utförs i världen sitt ursprung hos Gud, vem det än utförs av. Det gäller både goda samhällssystem och individuell omsorg. Alla människor är skapade till Guds avbild med en inneboende känsla av vad som är rätt och fel. Alla har därför en möjlighet att genom omsorg vara med och återupprätta skapelsen. Därför är det ur en skapelseteologisk syn på diakoni självklart att samverka med alla goda krafter.

Ett uttryck för kristen tro

Diakoni är en del av livet som kristen. Det är en konsekvens av dop och tro, grundad i Kristi kärlek. Jesus är den stora förebilden och visade genom sitt tjänande liv och när han gav sitt liv för andra hur en kristen ska behandla sina medmänniskor. Den kärlek som den kristne fått av Jesus i överflöd ges vidare till medmänniskan genom goda gärningar, och behöver inte vara bundna till en enskild församling. Ur ett kristologiskt perspektiv är Jesus den främste diakonen: som medmänniska, tjänare och samhällskritiker. Ytterst är han ett bevis på detta, när han dör på korset som den lidande tjänaren. Den kristnes uppgift är att gå i Jesu fotspår och formas genom helgelsen att bli mer och mer lik Jesus i sin livshållning.

⁵⁹ *Ett biskopsbrev om diakoni*. Biskopsmötet 2015.

⁶⁰ Här ges en kort sammanfattning. För den som vill läsa mer om diakonins teologi rekommenderas *Ett biskopsbrev om diakoni*. Vidare läsning finns också exempelvis i SKR:s *Diakoni mer än ord*, Erik Blennberger och Mats J Hanssons *Diakoni – tolkning, historik, praktik*, eller Kjell Nordstokke (red.), *Diakonia as Christian Social Practice*. Regnum.

Ett uttryck för kyrkans liv

Diakoni är ett utflöde av kyrkans väsen och identitet. Ur ett ecklesiologiskt perspektiv är diakoni en egenskap av att vara kyrka som binder ihop gudstjänstliv och vardagsliv. När diakonen medverkar vid altaret iklädd liturgisk klädsel blir denna koppling tydlig.

Diakonin identifierar sig med dem som lider. Det som konstituerar kyrkan är Guds nåd, men nåden är alltid diakonal, utan motprestation. Genom den Heliga anden utrustas alla kristna att från gudstjänsten bära kyrkans budskap vidare ut i världen i ord och handling.

Diakonalt förhållningssätt – fördjupning

Varje kristen och varje församling har till uppgift att i sitt bemötande av andra och i sin livshållning visa kärlek och omsorg om medmänniskan och skapelsen.

I en atmosfär som präglas av ett diakonalt förhållningssätt visas omsorg tillsammans med respekt för vars och ens integritet. Där finns en öppenhet för människors situation som bygger upp och frigör.⁶¹ I församlingens liv ska ett diakonalt förhållningssätt genomsyra allt, som i figuren nedan. Det är inte knutet till särskilda verksamheter eller utövare, utan kan även röra arbetsmiljö, hur man svarar i telefon osv.



Diakonalt förhållningssätt. Erik Blennberger 2017.

Det är inte bara viktigt vad som görs i det diakonala arbetet utan även hur det görs, och vilket förhållningssätt som genomsyrar arbetet. Det gäller i församlingens liv i stort men särskilt i situationer som präglas av en ojämlik maktbalans.⁶² Ett sätt att samtala om vad man vill ska prägla församlingens diakonala förhållningssätt är att använda nyckelord eller nyckelmeningar.

Nyckelord

Orden kan användas som nycklar som öppnar för samtal, men även som nycklar i betydelsen ledtråd, kod eller lösning. För varje nyckelord nedan bör man därför fundera över hur detta ska uttryckas. Det behöver vara konsekvent och trovärdigt. Om man exempelvis har valt ordet ”hållbarhet” kan man behöva fundera över allt ifrån om man använder engångsmaterial till huruvida man ska ge matkasse eller kontakta kommunen när någon ber om ekonomiskt stöd. Om man använder ordet ”öppenhet” är det motsägelsefullt om kyrkan är låst större delen av tiden och om man väljer ”fred” bör inte arbetslaget präglas av segdragna konflikter. För att ta några exempel.

61 *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 31.

62 Blennberger, Erik (2013) *Bemötandets etik*. Studentlitteratur, s. 84. Se även *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 41.

I listan nedan finns ett antal nyckelord som den teoretiska litteraturen om diakoni och medarbetare inom Svenska kyrkan menar är särskilt förknippade med diakoni. De kan användas som diskussionsunderlag, jämförelse eller inspiration.

Orden kan kopieras upp och klippas ut. Ett förslag till övning är att varje person kan välja de ord som hen tycker är viktigast. Börja tex med tio per person, och försök sedan få ned det till fem. Vilka blev det? Varför? Var det svårt?

Ord som förknippas med diakoni:

hopp	respekt
möten	solidaritet
gudsnärvaro	trovärdighet
medmänsklighet	värdighet
myndiggöra	delaktighet
tro	trygghet
kärlek	utveckling
barmhärtighet	hjälp
möjliggöra	jämlikhet
tillit	mod
livsglädje	möte
medkänsla	omsorg
lyhördhet	ömsesidighet
lyssnande	förbön
uthållighet	empati
bekräftelse	mening
ödmjukhet	samarbete
ansvar	självhjälp
fri vilja	integritet
fred	likavärde
försoning	gemenskap
hållbarhet	egenmakt
inspiration	förändring
närvaro	
professionalitet	
relation	

Nyckelmeningar

I nästa skede kan man sedan formulera så kallade nyckelmeningar. De kan i sin tur fungera som ett slags utgångspunkter för vad man vill ska känneteckna församlingens diakoni. Förslagen till nyckelord och nyckelmeningar kan alltså användas som underlag för samtal kring ett diakonalt förhållningssätt. De kan användas som de är eller kompletteras med andra. Här är några förslag till nyckelmeningar:

- Vi bär alla på en sårbarhet och även den som känner sig stark idag kan hamna i utsatta situationer i livet.
- Vi vill bemöta varandra med respekt, uppmärksamhet, vänlighet och som jämlikar inför Gud.
- Vi vill stärka modet att förändra destruktiva mönster.
- Vi vill frigöra människors egna resurser.

- Vi vill dela både glädje och sorg.
- Vi hjälper inte andra, vi hjälper varandra

Nyckelmeningarna kan gärna stämmas av gentemot den diakonala uppförandekod som Lutherska världsförbundet föreslår.

Diakonal uppförandekod

Lutherska världsförbundet (LWF) har tagit fram ett utkast till en diakonal uppförandekod.⁶³ Den kan fungera som reflektionsunderlag eller som något att stämma av församlingens verksamheter och förhållningssätt emot. I kodens sista stycke (om utförande) finns flera nyckelord, till exempel medkänsla. Testa gärna att identifiera LWF:s nyckelord och jämför med de ni själva skulle välja.

Diakoni, teologiskt sett

- Är grundad i nåden och ett uttryck för vår kristna tro;
- Utformas med Kristi liv och tjänst som förebild;
- Är en rörelse som går från Gud genom oss för att möta människor som lider (fysiskt, psykiskt, andligt och socialt) och lever i nöd och som Kristus visar sig i;
- Söker återspegla och vittna om Guds villkorlösa kärlek och omsorg om skapelsen;
- Ligger inbäddad i kyrkans holistiska⁶⁴ mission.

Diakoni, till sitt syfte:

- Söker vidmakthålla människovärdet;
- Söker återställa brutna relationer och främja helande och försoning i grupper och samhällen;
- Värnar om skapelsens integritet;
- Fördömer orättvisor och verkar för fred och rättvisa, i linje med sin profetiska kallelse;
- Erbjuder hjälp till människor i nöd;
- Strävar efter förvandling för alla berörda;

Diakoni, i sitt utförande:

- Utgår från medkänsla, inklusivitet, ömsesidighet, respekt och ansvar som sina grundläggande värden;
- Uttrycker en solidaritet och ett ömsesidigt ansvar som når över gränser och söker tillfällen att dela resurser;
- Söker ingå allianser ekumeniskt, med människor av annan tro och med andra aktörer i civilsamhället;
- Arbetar med delaktighet, följeslagarskap och bemyndigande som sina främsta metoder;
- Är kontextuell och använder sig för den skull av olika metoder;
- Är medveten om sina begränsningar och om risken att skapa beroendesituationer.

63 LWF (2009), *Diakoni i kontext*, s. 97–98. Engelska originalet: "diaconal code of conduct"

64 Med holistiskt menas att helheten är större än delarna. I citatet ovan skulle man kunna översätta det med "övergripande".

Diakonala verksamheter

– fördjupning

Diakonala verksamheter är kyrkligt anknutna, gemenskapsfrämjande och/eller problemlösande insatser. De syftar till att främja och värna en god livskvalitet för alla medmänniskor och återupprätta en värld i utsatthet.

Det övergripande uppdraget i kyrkans diakonala verksamheter är att utifrån kristen tro vara med och skapa ett gott samhälle. Ett gott samhälle är socialt, ekonomiskt, ekologiskt och andligt hållbart och präglas av omtanke, tillit och alla människors lika värde.⁶⁵

Behov och tillgångar

Det är viktigt att skapa sig en bild av vad som behövs just i det lokala sammanhanget i skapandet av ett gott samhälle. Församlingen behöver regelbundet göra en omvärldsanalys och reflektera över sin diakonala verksamhet utifrån den, t.ex genom metoden Se-analysera-handla. Vilka behov och vilka tillgångar finns? Vilka former av utsatthet finns på vår ort? I omvärlden? Har vi inhämtat kunskap från marginaliserade grupper och barn? Hur svarar vi på utsatta människors behov? Utsatthetens vidare sammanhang och grundorsaker behöver finnas med i bedömningen från början.

Klassificeringsmodellen som verktyg

Vägledningen presenterar en modell där de övergripande verksamhetsområdena för församlingens diakoni utgörs av:

- Livskvalitet och ett gott samhälle
- Allmänmänsklig problematik
- Allvarlig social eller psykisk problematik

De insatser som görs kan i sin klassificeras utifrån två huvudfokus:

- Insatser som (i första hand) är inriktade på att förmedla omsorg och gemenskap
- Insatser som (i första hand) är inriktade på förändring och problemlösning

En inventering av alla verksamheter som bedrivs kan till att börja med klassificeras enligt de tre övergripande verksamhetsområdena. Vilken sorts insatser är de? Därefter kan man försöka renodla verksamhetens huvudsakliga fokus. Är det framförallt omsorg och gemenskap som erbjuds eller syftar de till förändring eller problemlösning?

Skapa överblick

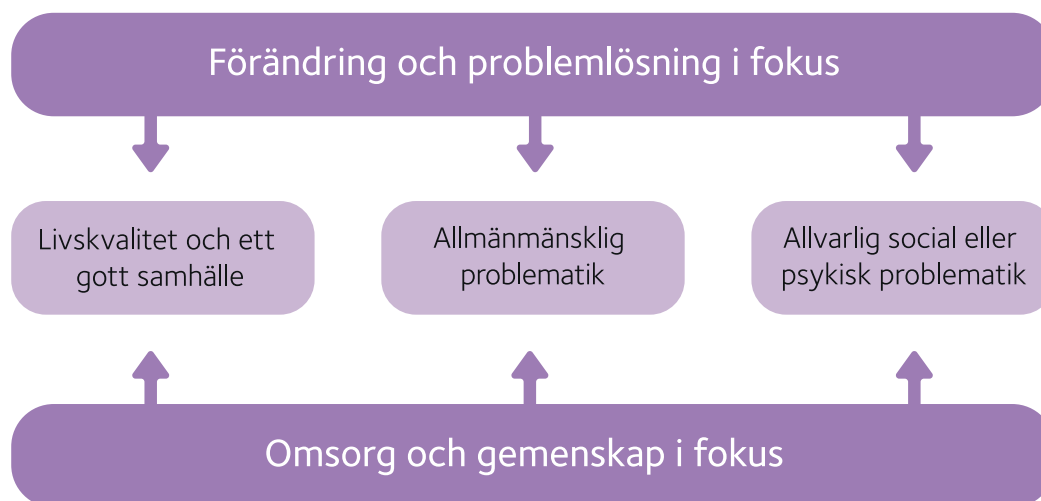
Tanken är att klassificeringsmodellen ska kunna användas som:

- ett sätt att inventera och strukturera församlingens nuvarande diakonala verksamheter
- en hjälp i arbetet att tänka strategiskt framåt i verksamhetsutvecklingen

65 Jämför med de globala målen i FN:s Agenda 2030. <http://www.globalamalen.se>

En inventering visar vad som görs i dagsläget, och ryms därigenom inom momentet ”Se” i metoden Se-analysera-handla. Den visar också hur väl det man gör stämmer överens med vad man skulle vilja prioritera. Då har man kommit till momentet ”Handla”.

Följande bild är en illustration av övergripande verksamhetsområden och huvudsakligt fokus. Som pilarna indikerar kan en verksamhet ha inslag av både förändring och omsorg, men ofta finns ändå ett huvudsakligt fokus.



Klassificeringsmodell för diakonala verksamheter. Magnus Bodin och Miriam Hollmer 2016.

Metod för att inventera diakonala verksamheter

Det går att tänka sig flera olika metoder vid en inventering av diakonala verksamheter. Ett förslag är att ha klassificeringsmodellen på en vägg där post-it-lappar med verksamheter placeras inom det fält där de huvudsakligen hör hemma. Det ger också en omedelbar överblick över om församlingens verksamheter koncentreras inom något område.

Exempel på verksamheter

Nedan ges exempel från många olika verksamheter utifrån de tre övergripande verksamhetsområdena. De ska ses som exempel som kan inspirera.

Livskvalitet och ett gott samhälle

Exempel på främjande och värnande insatser med en diakonal dimension, som i första hand handlar om att bejaka livet, snarare än om att lösa problem:

- Ett rikt kulturliv i olika former som främjar hälsa, mening och gemenskap, tex körverksamhet
- Förebyggande familjearbete i form av föräldragrupper eller PREP⁶⁶-kurser
- Skola och förskola som främjar hälsa, mening och gemenskap
- ”Nätvandring” för att visa på närvaro och ge trygghet på nätet
- Nattvandring för att ge trygghet på stan
- Konfirmationsundervisning som ger livskunskap

66 PREP är en kurs i hur man kommunicerar på ett bra sätt i en parrelation. <https://www.sensus.se/prep>

- Kafé som en välkomnande mötesplats
- Erbjuder praktikplatser för unga
- Skapa förutsättningar för att människor med funktionsvariationer inkluderas i församlingslivet
- Fairtrade-certifiering av församlingens verksamheter för att främja miljön och en rättvis värld
- Miljödiplomering, för att värna skapelse och miljö
- Aktivt stödande av internationell diakoni där främjande och värnande insatser ingår
- Anordna språkcaféer som ger gemenskap och skapar förutsättningar för integration
- Dagledigträffar för äldre som ger gemenskap och mening
- Kyrkorum som ger möjlighet till förundran och stillhet
- Värna och bidra till att något som är väsentligt för ortens sammanhållning, som bibliotek, skola, hembygdsgrupp eller bensinmack, kan finnas kvar.

Många av dessa insatser brukar inte alltid benämnas som diakonala insatser, men i och med att de främjar välmående och existentiell hälsa så är de viktiga i skapandet av ett gott samhälle. Därför har de en plats också inom diakonins verksamhetsområden.

Allmänmänsklig problematik

Exempel på verksamheter som är inriktade på sådan problematik som följer av att leva och vara människa:

- Stöd vid sorg och förlust, exempelvis genom individuella samtal eller sorgegrupper
- Hembesök som bryter ensamhet och isolering
- Att bedriva påverkansarbete gentemot kommunen för att bryta ensamhet och isolering
- Att bedriva påverkansarbete för att stärka barn och ungas rättigheter
- Familjerådgivning vid relationsproblematik
- Samtalsstöd och omsorg vid sjukdom
- DISA-grupper för unga för att förebygga svårare psykisk ohälsa
- Samtalsgrupper om existentiella frågor
- Budgetrådgivning för att få hjälp att hantera dålig ekonomi
- Anhörigstöd vid sjukdom eller annan utsatthet
- Beredskap vid funktionsvariation som kräver särskilt stöd (t.ex. i konfirmationsgrupp)
- Deltagande i kommunens POSOM-grupp för att hantera kriser i samhället
- Driva äldreboende

Allvarlig psykisk eller social problematik

Som allvarlig social eller psykisk problematik räknas sådant som hanteras av socialtjänst, psykiatri, missbruksvård eller kriminalvård. Till verksamhetsområdet hör även verksamheter som berör personer som är i riskzon för att hamna i svårare utsatthet, som till exempel ungdomar som uppvisar ett socialt riskbeteende.

När det gäller denna typ av problematik är det särskilt viktigt att tänka på att flera myndigheter ofta är inkopplade för att hjälpa den som är i, eller riskerar att hamna i, en utsatt livssituation. I ett framgångsrikt socialt arbete är en utgångspunkt att alla goda krafter samverkar. Annars riskerar de olika insatserna bli kontraproduktiva.

Nedan följer ett antal exempel på insatser av olika karaktär som bemöter allvarlig psykisk eller social problematik:

- Rådgivningsbyrå med möjlighet att länka till socialtjänst och vård
- Natthärbärge för utsatta EU-medborgare
- Akutboende för hemlösa
- Självhjälpgrupper
- Uppsökande natt- eller nätvandring för unga i riskzon
- Ungdomskafé med inriktning på ungdomar i riskzon
- Psykosocialt stöd till flyktingar med traumatiska livserfarenheter
- Besök i fängelse och hjälp vid utslussning av personer som avtjänar eller har avtjänat fängelsestraff
- Samtalsgrupper för barn till missbrukare
- Praktikprogram för långtidsarbetslösa
- Andlig vård inom kriminalvården
- Tillfälligt ekonomiskt stöd, eller hjälp att söka skuldsanering
- Skriva debattartiklar och göra upprop avseende socioekonomisk utsatthet
- Stödja Svenska kyrkans internationella arbete och dess insatser med exempelvis fattigdomsbekämpning och flyktingkatastrofer
- Hantera uttryck för våldsbejakande extremism

Omsorg eller förändring i fokus

Oavsett målgrupp kan verksamheterna ha ett huvudsakligt fokus på antingen omsorg och gemenskap eller förändring och problemlösning. Om man utgår från de exempel på verksamheter som gavs i listan ovan så kan man t.ex. se att en rådgivningsbyrå med möjlighet att länka till socialtjänst eller vård har ett tydligt fokus på förändring, medan sinnesrogudstjänster främst handlar om gemenskap. Dagledigträffar för äldre syftar till gemenskap medan praktikplatser för unga syftar till förändring. Sorgegrupper har gemenskap i fokus medan familjerådgivning handlar om problemlösning. Ibland är gränserna inte lika tydliga, men ett huvudsakligt fokus går oftast att hitta.⁶⁷

67 I Västerås stifts skrift *En plats för mig – praktik och arbetsträning i församlingsarbetet* (2016) beskriver Charlotte Engel dessa två fokus, som hon kallar idealtypiska synsätt. Det ena är "en inkludering i det diakonala

Om klassificeringen

Att kategorisera de diakonala insatsernas karaktär på detta sätt utgår bland annat från den engelska teologen Eric Blakebroughs sätt att använda sig av begreppen caring och curing.⁶⁸ Blakebrough var direktor för ett omfattande diakonalt arbete i en av Londons förorter och använde sig ofta av begreppen caring och curing när han beskrev kyrkans diakonala uppdrag i samhället. Han menade att även om det övergripande målet med diakonalt arbete är harmoni och helhet, dvs. att ”återupprätta skapelsen”, så är utgångspunkten alltid att acceptera människor som de är. Guds kärlek är villkorlös och kräver ingen förändring. En del problem går inte att lösa och för en del sjukdomar finns inget bot. Men även om en människa inte vill eller kan bli botad, så har kyrkan ett uppdrag att förmedla omsorg och kärlek, exempelvis genom att erbjuda en inkluderande gemenskap och medmänsklig omsorg. Ett förhållningssätt med caring i fokus kan dock leda till, eller skapa förutsättningar för, curing.

Klassificeringen har även hämtat inspiration från forskarna Stig Linde⁶⁹ och Elisabeth Christianssons⁷⁰ olika förslag till klassificering av diakonalt arbete där de gör en skillnad på insatser som är gemenskapsfrämjande och insatser som är inriktade på att lösa sociala problem.

paradigmet”. Det motsvarar vägledningens omsorgsfokus. Det andra är ”en återintegrering i samhällslivet”, vilket motsvarar fokus på förändring och problemlösning. Båda begreppen hör ihop just med arbetsträning, men illustrerar vägledningens fokusindelning. Engel tar upp sådant som församlingen behöver tänka på i sådan verksamhet.

68 Blakebrough, E. (1987), *Called to be Giants*. The faith that inspired a city mission. Hants: Marshall Pickering

69 Stig Linde (2014) i Kristina Sohlberg (red.) *Diakoni på landsbygden – ett treårigt projekt om församlingsdiakoni och frivillighet i Norrlands inland*. Svenska kyrkan, Härnösands stift

70 Elisabeth Christiansson (2016), *Modell för klassificering av diakonala verksamhetsområden* (opubl.) Ersta Sköndal Högskola

Diakonins utövare – fördjupning

Varje kristen och varje församling har ett uppdrag att som en del av kyrkan uttrycka kristen tro genom kärlek och omsorg om medmänniskan och skapelsen. Diakonen har ett särskilt ansvar att fungera som diakonal ledare.

Det är hela församlingens uppgift att utöva diakoni- kyrkans omsorg. Det innebär att alla anställda, förtroendevalda och ideella behöver ges möjlighet att fundera över på vilket sätt de är eller kan vara diakonala utövare.

Diakonens särskilda kompetens

Diakoner är högskoleutbildade medarbetare med särskild inriktning på medmänsklig omsorg och socialt ansvarstagande. I kyrkoordningen definieras den särskilda profilen för diakonens uppdrag som karitativ.⁷¹ Biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst* i Svenska kyrkan framhåller fyra grundläggande arbetsuppgifter i diakonens uppdrag:⁷²

- *Röstbärare*: en skyldighet att protestera när människovärdet kränks.
- *Ledare*: leda församlingens diakonala verksamhet och rusta den i dess kallelse att leva i diakoni.
- *Undervisare*: att undervisa om kristen tro ur ett diakonalt perspektiv, där frågor om rättvisa, barmhärtighet och delaktighet lyfts fram.
- *Självvårdare*: att genom samtal och bön tjäna så att Kristi röst blir hörd och igenkänd.

Diakonen ska utrusta församlingens medlemmar, ideella, anställda och förtroendevalda till ett diakonalt förhållningssätt och handlingsberedskap.⁷³ Hon eller han ska skapa en strategisk medvetenhet om diakonin som en del i att vara kyrka. Precis som diakonin ska diakonen vara riktad såväl inåt mot församlingens inre liv som utåt mot samhällsarenan.⁷⁴ I diakonens uppdrag ingår att ”peka på Guds rikes verklighet mitt i samhället och kämpa för rättvisa, delaktighet och värdighet för alla”.⁷⁵

Svenska kyrkans diakoner utbildas på Svenska kyrkans utbildningsinstitut.⁷⁶

Församlingens anställda

Husmödrar, vaktmästare, kyrkogårdsarbetare och administrativ personal möter många av dem som av olika skäl söker sig till församlingens lokaler. Det kan vara sörjande, personer som söker stöd i akuta situationer eller socialt utsatta. Det är ofta dessa personalkategorier som får ta emot och inkludera alltifrån ideella till personer som behöver skyddade anställningar som arbetsträning eller utslussningsprogram inom kriminalvården. De är diakonala utövare. ”Det diakonala uppdraget utförs med sunt förnuft och medmänsklighet”, skriver diakonen och forskaren Charlotte Engel. Men ibland är inte sunt förnuft tillräckligt, påpekar hon. ”Då finns behov både av bekräftelse att det

71 ”Uppdraget har en karitativ inriktning som också kan komma till uttryck exempelvis i undervisning.” KO avd. 7.

72 *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*, kap. 4.

73 *Kallad till präst och diakon*, s. 38.

74 *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 49.

75 *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 49. Biskopsbrevet citerar i sin tur ett biskopsbrev från 1990: *Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan*, s. 27.

76 <https://www.svenskakyrkan.se/utbildningsinstitutet/att-bli-diakon>

man gör är det rätta och av fördjupad kunskap för att göra det ännu bättre; exempelvis kunskap om missbruk, stressyndrom och utbrändhet, sorgereaktioner eller bemötande av psykiskt sjuka.”⁷⁷ Det är församlingens styrning och ledning som ansvarar för att möjliggöra det.

Styrning och ledning

Det är viktigt att de som sitter i ledande positioner har kunskap om diakoni.⁷⁸ Diakoner bör ingå i ledningsfunktioner. Brist på samsyn när det gäller grundläggande värderingar, brist på kunskap om diakonens kompetens liksom bristfällig kunskap om församlingens grundläggande uppdrag att utöva diakoni riskerar att hämma det diakonala utvecklingsarbetet och leda till ohälsa hos personalen.⁷⁹

Kyrkoherde och kyrkoråd har ett gemensamt ansvar för att församlingens diakoni kan ta form och stärkas. De ska se till att strategi och resurser finns.⁸⁰ Det görs genom församlingsinstruktion, budget och verksamhetsplan. Församlingsinstruktionen (FIN) är församlingens styrdokument. Där anger de förtroendevalda visioner, riktning och ramar för församlingens verksamhet för fyra år i taget.⁸¹ Övergripande strategier för uppdraget att utöva diakoni ska formuleras i församlingsinstruktionens diakonala program.⁸²

Ideella

Församlingen behöver ha ett strategiskt tänkande och en tydlig struktur för hur man ska organisera ideellt engagemang och hur man kan ta tillvara varje persons unika kompetens.

Alla utövare bör genom sitt medarbetarskap ges möjlighet att få känna sig som en del av församlingen. Hela människan behöver bli sedd och tas i anspråk, inte bara den specifika kompetens som behövs till ett visst uppdrag. Då blir också kopplingen tydligare mellan det diakonala utförandet och församlingens liv i övrigt, inte minst gudstjänsten. Samtidigt bör utövarens individuella kompetens matchas mot de krav som kan finnas i uppdraget. Det gäller både kvalificerade och okvalificerade uppgifter. Det är dock viktigt att komma ihåg att ideella medarbetare genom sin individuella kompetens kan vara utförare av högkvalificerade uppdrag.

När det gäller praktikanter, ideella eller personer som tex arbetstränar är det viktigt med tydlighet kring ersättningen. Den som är ideell får aldrig betalt. Den som är anställd får alltid betalt. Den som praktiserar eller arbetstränar i församlingen får eventuell ersättning via den som står för placeringen.

I boken *Idealitet som utmanar* beskriver teologen Åsa Nyström två renodlade organisationsmodeller kring idealitet. Den ena följer en lednings- och styrningsstruktur. Den andra bygger på självorganisering. Nyström ställer frågan: hur vill vi gestalta evangeliets budskap genom sättet vi organiserar oss? Det handlar om såväl gudssyn som människo

77 Charlotte Engel (2016) ”Sköra människor och den kyrkliga verkligheten” i *En plats för mig – praktik och arbetsträning i församlingsarbetet*. Verbum, s.117.

78 En exakt definition av vad kunskap om diakoni innebär är svår att ge, men att läsa biskopsbrevet om diakoni och den här vägledningen är en början.

79 Engel (2016) ”Sköra människor och den kyrkliga verkligheten” s. 113.

80 Kyrkoordningen, 5 kap 2§. *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 30.

81 Kravet på församlingsinstruktion är reglerat i KO 2 kap. 6§, närmare bestämmelser om innehåll och ändring finns i 57 kap. 5 o 6 §

82 *Ett biskopsbrev om diakoni*, s. 44.

syn och församlingssyn, menar hon.⁸³ Det är frågor som församlingen behöver reflektera kring.

Ideellt forum i Svenska kyrkan

Församlingen kan få hjälp att reflektera kring hur idealiteten ska organiseras genom Ideellt forum i Svenska kyrkan⁸⁴. Ideellt forum är ett samarbete mellan olika inomkyrkliga organisationer som vill lyfta fram idealitetens betydelse i församlingslivet. Målsättningen är att synliggöra församlingens medlemmar som bärare av kyrkans uppdrag. Ideellt forum ger utbildningar, som tex en kurs i att leda ideella, och tar fram annat kunskapsmaterial.

83 Åsa Nyström (2016) "Så är vi, fastän många, en och samma kropp", i JanOlof Nordström (ed.), *Idealitet som utmanar*. Verbum.

84 <http://ideelltforum.se/>

Diakonitriangeln som verktyg – fördjupning

Utgångspunkten för diakonitriangeln som idé och pedagogisk modell är att diakoni är kyrkans omsorg och utövas genom förhållningssätt, verksamheter och utövare. Vid planering av diakonala insatser kan man använda triangeln på så vis att man placerar till exempel en verksamhet eller personalresurs inom ett område i diakonitriangeln. Därefter diskuteras hur de andra delarna kommer till uttryck. Sidorna i triangeln är alltså inte tänkta att markeras som en glidande skala utan som ett sätt att förtydliga. De är också tänkta som en hjälp att se till så att alla aspekter är representerade.

Triangeln kan användas tillsammans med andra redskap för diakonal reflektion.⁸⁵ En vanlig metod är Se-analysera-handla.

Se-analysera-handla

De diakonala verksamheterna ska vara genomtänkta och grundade i såväl omvärldsanalys och teologisk reflektion. Metoden Se-analysera-handla⁸⁶ används ofta för detta. Att arbeta enligt denna metod innebär att i tur och ordning följa tre steg:

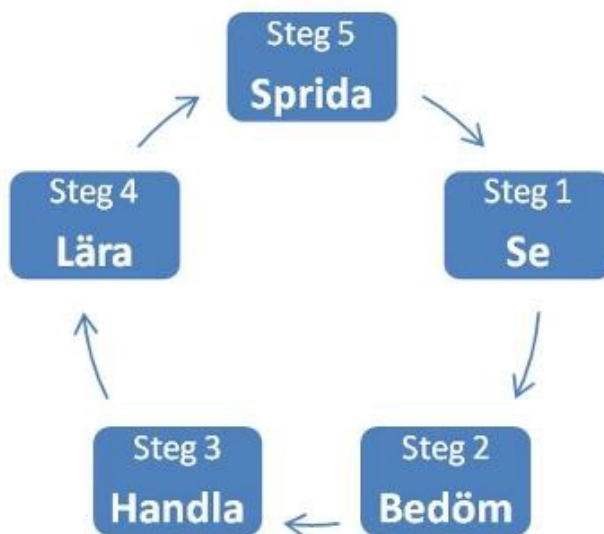
- **Se:** kartlägga ortens eller en individs behov och vad som redan görs (eller inte görs men som skulle behöva göras).
- **Analysera:** tolka det som man har sett och föra in kristen tro och identitet i den reflektionen.
- **Handla:** låta insikterna från de två föregående stegen forma vilka diakonala verksamheter som ska bedrivas, och vilka de diakonala utövarna är.

Denna trestegsmetod har utvecklats i det verktyg som kallas Diakonipastoralen.⁸⁷ I Diakonipastoralen finns fördjupningar kring hur man kan gå tillväga i de olika stegen. Det är en processmodell som utgår från vad man kallar ”diakonihjulet”: se-bedöm-handla-lära-sprida. I hjulet finns alltså två extra steg inlagda. ”Bedöm” används synonymt med ”analysera”.

85 Andra metoder finns tex i Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna (2012), i *Diakonins sju bord om medmänskligt engagemang* (2015) samt i den webbaserade processmodellen Diakonipastoralen.

86 Ett biskopsbrev om diakoni, 34. Även SKR (2014) *Diakoni mer än ord*, s. 10 och LWF (2009) *Diakoni i kontext*, s. 63. Det andra steget kallas ibland (tex i biskopsbrevet) analysera, ibland bedöma (SKR, Diakonipastoralen och den svenska översättningen av Diakoni i kontext). I den engelska originaltexten (*Diaconia in Context: Transformation, Reconciliation, Empowerment*) heter det see-reflect-act.

87 <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/diakonipastoral>



”Diakonihjulet” i processverktyget Diakonipastoralen.

Se (steg 1)

En del av det inledande steget ”se” är att göra en inventering av de diakonala verksamheter som församlingen bedriver. Använd gärna den klassificeringsmodell som föreslås i denna vägledning.

Den andra grundläggande delen av detta steg är att göra en omvärldsbeskrivning. För att göra en omvärldsbeskrivning tar man hänsyn både till statistik och forskning och till erfarenheter och vittnesbörd från dem det gäller. Hur är exempelvis befolkningens ålderssammansättning och socioekonomiska förutsättningar? Vad finns det för arbetsplatser? Vilka etniska och språkliga minoriteter finns på orten? Finns det platser för rekreation för olika åldrar? Finns det problem med missbruk? Med mera. Det finns mycket offentlig statistik, bl.a. hos SCB, Arbetsförmedlingen och den lokala kommunen.⁸⁸ I handboken för barnkonsekvensanalys finns exempel på frågor som bör ingå i en omvärldsbeskrivning som inkluderar barn och ungas perspektiv.⁸⁹

I omvärldsspaningen ingår också att se till att man har en överblick över vilka andra aktörer som finns på orten.

Utifrån ett diakonalt förhållningssätt är det sedan viktigt att inhämta kunskap om hur verkligheten ser ut utifrån de marginaliserades perspektiv. I boken *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna* finns många metodtips för hur man kan få svar på sådana frågor.⁹⁰ Offentlig statistik kompletteras genom en dialog med barn och vuxna från orten, särskilt personer som inte är socioekonomiskt starka, liksom med församlingens egen kunskap om bygdens sammansättning. Hur ser den socioekonomiska sammansättningen ut bland de församlingsaktiva (både anställda och aktiva församlingsbor)? Är församlingens aktiva representativa för orten? Vilka likheter och skillnader finns?

88 I Diakonipastoralen finns ett metodstöd för omvärldsanalys. Se <https://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/var-omvard> Se även *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna*, om systematisk kartläggning, eller Jonas Bromander (2017) *Omvärldsanalys i teori och praktik: Konsten att med små medel se de stora sammanhangen*.

89 Svenska kyrkan, kyrkokansliet: *Handbok för barnkonsekvensanalys*. Länk direkt till omvärldsbeskrivning: <https://internwww.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=1286589#Kartlaggning> – omvärldsbeskrivning och barnkonsekvensanalys

90 Hanna Gerdes, Elisabeth Hjalmarsson och Carina Öjermo (2012), *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna. Introduktion*. Argument. <http://internwww.svenskakyrkan.se/Diakoni/ett-rattighetsbaserat-arbetsatt>

Analysera (steg 2)

Efter att ha kartlagt vilka behov som finns och vad som görs är det dags att analysera. Hur utmanas vi som kristna att agera utifrån vad vi har sett? Som församling? Överensstämmer de diakonala verksamheter vi har identifierat med hjälp av modellen för klassificering av diakonala verksamheter med de behov som finns? I det här steget ingår att ta ställning till hur man ska förhålla sig till andra samhällsaktörer som kanske verkar inom samma område. Går det att samarbeta med någon annan? Skulle det vara en fördel att samarbeta med andra pastorat eller församlingar genom diakoncentraler?

Lutherska världsförbundets underlag till reflektion om diakoni

Lutherska världsförbundet har tagit fram förslag på sådant som bör ingå i en reflektion kring diakonala verksamheter. Man menar att diakonalt arbete bör:

1. Bekräfta och försvara människors värde
2. Hävda och främja människors rättigheter
3. Initiera processer som ger människor makt över sina egna liv
4. Skapa utrymme för att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället (bygga medborgarskap)
5. Bidra med nya byggstenar till en genomgripande samhällsförändring⁹¹

Dessa inslag kan användas som checklistor och formuleras till frågor. På så vis kan de också utgöra grunden till en diakonikonsekvensanalys.

Diakonikonsekvensanalys

Att ställa sig frågan om de egna verksamheterna bygger upp och frigör kallas i biskopsbrevet om diakoni för att göra en diakonikonsekvensanalys.⁹² Ett sätt att göra en diakonikonsekvensanalys är att använda Lutherska världsförbundets underlag till reflektion om diakoni. LWF:s punkter motsvarar då triangelns mitt. De är diakonins ”att”. Sedan ställer man frågorna om ”hur”. Formulerade till frågor utifrån diakonitriangelns delar kan analysen se ut så här:

Att bekräfta och försvara människors värde

- Hur bekräftar och försvarar vi människors värde genom vårt förhållningssätt?
- Vilka utövare har vi som bekräftar och försvarar människors värde?
- Vilka verksamheter har vi som bekräftar och försvarar människors värde?

Att hävda och främja människors rättigheter

- Hur främjar vårt förhållningssätt människors rättigheter?
- Vilka utövare hävdar och främjar människors rättigheter?
- Vilka verksamheter hävdar och främjar människors rättigheter?

91 LWF (2009), *Diakoni i kontext*, s. 45.

92 *Ett biskopsbrev om diakoni* (2015), s. 31.

Att initiera processer som ger människor makt över sina egna liv

- Hur uttrycker vårt förhållningssätt tilltro till människors egenmakt?
- Vilka utövare arbetar med att stärka människors egenmakt?
- Vilka verksamheter har vi som syftar till att stärka människors egenmakt?

Att skapa utrymme för att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället (bygga medborgarskap)

- På vilket sätt ger vårt förhållningssätt utrymme för att för att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället?
- Har vi utövare som arbetar med att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället? Vilka?
- Har vi verksamheter som syftar till att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället? Vilka?

Att bidra med nya byggstenar till en genomgripande samhällsförändring

Svenska kyrkans diakoni ska arbeta för ett samhälle som präglas av omsorg om medmänniskan och skapelsen och är socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart.

- Hur är vårt förhållningssätt en byggsten för att göra samhället socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart?
- Vilka verksamheter har vi som bidrar till att göra samhället socialt, ekonomiskt och miljömässigt hållbart?
- Vilka utövare bidrar till att göra samhället socialt, ekonomiskt och ekologiskt och andligbart?

Handla (steg 3)

Efter stegen se och analysera är det dags att planera framåt för hur församlingen ska handla. Genom reflektionsfrågorna ovan kanske man redan har fått tankar kring hur man ska gå vidare. Använd gärna diakonitriangeln och dess övergripande verksamhetsområden för överblick och som underlag för strategiskt framåtblickande.

Församlingsinstruktion, verksamhetsplan och budget

För att planera strategiskt framåt behöver det finnas en överensstämmelse med församlingsinstruktion och verksamhetsplan. Det är avgörande att diakonin synliggörs i budgetarbete, verksamhetsplanering och i församlingsinstruktionen.

Församlingsinstruktionen är församlingens styrdokument. Det är strategiskt mycket viktigt med ett genomtänkt diakonalt perspektiv i församlingsinstruktionen. Att budgetera och planera verksamhet handlar om att beskriva vad man ska göra under året och att avsätta de medel som krävs för att göra det. Det är här som församlingsinstruktionens (FIN) visioner och strategier blir till konkret och handfast verksamhet. En verksamhetsidé visar vad man vill uppnå med arbetet, varför man gör det, med vem man gör det och vart man är på väg. Verksamhetsidén bör ha en koppling till församlingens övergripande visioner. Jämför gärna med visionerna för diakoni.

I den årliga budgeten anges mer konkreta mål. Budgeten ska innehålla en verksamhetsplan för ett år och en plan för ekonomi som spänner över tre år. En verksamhetsplan anger mål och inriktning på arbetet. Använd gärna vägledningen som verktyg och underlag i arbetet med församlingsinstruktion och verksamhetsplan.

Fokusområden

Ett sätt att fokusera strategiskt i församlingens verksamheter är att arbeta utifrån fokusområden. Fokusområden är sådant som församlingen väljer att fokusera särskilt på efter att ha skapat sig en överblick av församlingens in- och omvärld. Det är att göra en strategiskt motiverad inringning av övergripande teman som församlingen vill prioritera. Det kan exempelvis gälla arbete med barn och unga, att stärka det strategiska tänkandet kring diakoni eller migration/integration. Kanske väljer man att under en tid göra en särskild satsning inom ett område, vilket då kan innebära att tänka hur andra verksamheter kan arbeta utifrån det temat. Varje församling kan själv identifiera möjliga fokusområden under arbetet med församlingsinstruktion eller verksamhetsplanering och välja på vilket sätt man bäst kan närma sig dem. Det behöver inte bara handla om extra satsningar på ett visst område, utan det kan också innebära att ett visst fokusområde ska genomsyra alla delar av församlingens arbete. Hur det utformas beror på sammanhanget. Därför måste eventuella fokusområden grunda sig i, och motiveras utifrån, en omvärldsanalys.

Förslag på tänkbara fokusområden

Här nedan följer några förslag på fokusområden som nationell nivå samt fokusgrupper inom projekt Diakoni och välfärd har uppmärksammat. De ska ses som förslag. Det är viktigt att varje församling eller pastorat själva arbetar fram fokusområden, utifrån en välgrundad bild av sina egna behov och resurser.

- Socioekonomisk utsatthet
- Ofrivillig ensamhet och isolering
- Tillgänglighet
- Migration/integration
- Värna lokalområdets liv och sammanhållning
- Långtidsarbetslöshet
- Stöd vid sorg
- Diakonal närvaro på nätet
- Psykisk ohälsa bland barn och unga

Fokusområden behöver inte handla om konkreta verksamheter. Fokusområden kan också röra teori eller strategi. Tänk på att alla aspekter inom diakonitriangeln ska ingå i reflektionen kring fokusområden. Vad ska församlingen satsa på?

Litteratur

Här listas litteratur som det uttryckligen hänvisas till i vägledningen. Det finns emellertid mycket mer skrivet om diakoni. Mycket av det har präglat vägledningen även om det inte citeras. På webbsidan diakoni.nu finns mer läsning för den intresserade.

Ardin, Anna (2018), *Politisk och profetisk diakoni: ett underlag för fördjupande samtal om församlingens och kyrkans röstbärande roll*. Argument förlag

Biskopsmötet (2014), *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan*. Svenska kyrkan.

Biskopsmötet (2015), *Ett biskopsbrev om diakoni*. Svenska kyrkan.

Blakebrough, Eric (1987), *Called to be Giants*. The faith that inspired a city mission. Hants: Marshall Pickering

Blennberger, Erik (2013), *Bemötandets etik*. Studentlitteratur.

Blennberger, Erik (2017), "Diakoni i Svenska kyrkan – några kommentarer om nuet och framtiden" i *Tankar om framtida utmaningar för kyrka och samhälle*.

Blennberger, Erik och Hansson, Mats J, red. (2008), *Diakoni- tolkning, historik, praktik*. Verbum.

Bodin, Magnus (2013), *På andra arenor – Ögonblicksbilder av Svenska kyrkans närvaro bland andra samhällsaktörer*, Svenska kyrkan, Kyrkokansliet

Bäckström, Anders (2017), "En synlig kyrka som socialt fenomen-om diakoni och välfärd" i *Tankar om framtida utmaningar för kyrka och samhälle*. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet

Christiansson, Elisabeth (2016), *Modell för klassificering av diakonala verksamhetsområden* (opubl.) Ersta Sköndal Högskola.

Engel, Charlotte (2016), "Sköra människor och den kyrkliga verkligheten" i *En plats för mig – praktik och arbetsträning i församlingsarbetet*. Verbum.

Gerdes, Hanna, Elisabeth Hjalmarsson och Carina Öjerme (2012), *Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna*. Introduktion och metoder. Argument förlag.

Hansen, Lena och Elinn Leo Sandberg, "Röstbärare driver påverkansarbete" i *Svensk kyrkotidning* nr 3 2018

Linde, Stig (2014), i Kristina Sohlberg (red.) *Diakoni på landsbygden – ett treårigt projekt om församlingsdiakoni och frivillighet i Norrlands inland*. Svenska kyrkan, Härnösands stift

Linde, Stig (2016), *Välfärd och kyrka – underlag för reflektion*. Svenska kyrkan, Kyrkokansliet.

Lindström, Sanna och Hans-Erik (2015), *Diakonins sju bord- om medmänskligt engagemang*. Verbum.

Lutherska världsförbundet (2009, svensk utgåva 2015) *Diakoni i kontext*.

Lutherska världsförbundet (2014), *Seeking Conviviality. Re-forming Community Diakonia in Europe*.

Lutherska världsförbundet (2016), *Kyrkan i det offentliga rummet*.

Nordstokke, Kjell, ed., (2014), *Diakonia as Christian Social Practice. An introduction*. Regnum.

Nyström, Åsa (2016) "Så är vi, fastän många, en och samma kropp", i JanOlof Nordström (ed.), *Idealitet som utmanar*. Verbum.

Svenska kyrkan, kyrkokansliet (2013), *Svenska kyrkans roll och uppgift i välfärden – en plattform*.

Svenska kyrkans utredningar 2009:2, *Arbetsformer i förändring- församlingens uppgift och förutsättningar*.

Svenska kyrkans utredningar 2013:3 *Att färdas väl*.

Sveriges kristna råd (2014), *Diakoni mer än ord*.

Wijkström, Filip (2014) "Svenska kyrkan i ett omförhandlat samhällskontrakt", i Bäckström, red. *Välfärdsinsatser på religiös grund*. Artos

Västerås stift (2016), *En plats för mig. Praktik och arbetsträning i församlingsarbetet*. Verbum.

www.svenskkyrkan.se/diakoni

<https://internwww.svenskkyrkan.se/diakoni/vagledning>

Svenska kyrkan 